Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ»)

ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадуьл 1923 шера денз • ЕРА, 3 июль, 1975 шу. • № 78 (3150). • Мах 2 кеп.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Пхе шера планагIа ерригача республико паччахьалкхенга 18733 тонн тха дохка дезаш дар. ДIадахача диъ шера ах шера колхозашкарен, совхозашкарен, республика кхыча боахамашкарен паччахьалкхенга дехкар 20018 тонн тха да, пхе шера планагIа 107 процент.

Кийчдаьча дерригача тхах биткъа хьоаса бола дика тха 90 процент я.

Паччахьалкхенга тха дохкара пхе шера план кхоачашъеш доккха дакъа лаьцад республике дукхагIа жа леладеча Шелковскойи Наурскии шин районо. Республике доаккхаш долча, кийчдеча тхах 75 процент цу шин районага кхоач.

Пхе шера планагIа 8992 тонн тха дохка дезача Шелковской района боахамаша пятилетка диъ шера ах шера 9651 тонн тха дехкад, хIаьта Наурски района — 100,2 процент.

Паччахьалкхенга тха дохкара йиславIча пятилетка план хана хьалха кхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Веденски, Грозненски, Гудермесски, Урус-Мартановски, Малгобекски, Назрановски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Шалински районий боахамаша.

Тха дукхагIа даккхара а кийчдара а доккхий толамаш даьхад республике дукхагIа жа леладеча боахамаша: Шелковской района «Красный пахарь», «Червленский» яхача, Ленина цIерагIча колхозаша, Наурски района Ленина цIерагIча колхозо, «Шелковский», «Терский» яхача совхозаша.

Пхе шера план кхоачашъяьяле а республика жа леладераша дерriга низаш тIадахийтад пятилетка чакхйоалача шера дика тха Даьхенга дIакхачийтара.

ЯлхазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси

I июне Грозне хилар 1975 шера 15 июне хержача Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета хьалхара сесси.

160 депутат вахийтар халкъо автономни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органе. Царна юкъе бу болхлой, колхозхой, халкъа бахама тайп-тайпарча доакъой кулгалхойи специалисташи, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой, эскаре гIулакх дераш.

Сесси хьайийллар Лакхехьарча Совета эггара къаьнагIа волча депутата И. А. Алмазова.

Старейшинай Совето тIадилларгIа депутата А. А. Чайкина предложени елаэ Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председателалла депутат Р. С. Ахматова — Нохч-ГIалгIай АССР писателий Союза правлене председатель харжа, аьнна. Сессе цхьа барт а болаш тIайийцар из соцам.

Председателал Р. С. Ахматовас а деш дIахо болх бу заседание. Старейшинай Совето тIадилларгIа къамаьл даьча депутаташа А. М. Карагичевас Ш. Хаджиевен еннача предложенеегIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатела заместителалла хержар В. Б. Беков (бурув деттача балхий Малгобекски управлене бурув детта мастер), В. Г. Табацкова (КПСС Шелковской райкома хьалхара секретарь).

ЧIоагIъю сессе регламенти ден повесткеи. Сессе дувца оттаду укх тайпара дешаш:

1. **Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета мандатни комиссе харжар.**
2. **Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазара комиссеш вIашагIйоххар.**
3. **Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум харжар.**
4. **Нохч-ГIалгIай АССР правительство — республика Министрий Совет вIашагIйоллар.**
5. **Юртарча интеллигенце общественно - политически хьинар дIахо айдара а цуи къахьегама хьалаши быти тоаяра а республика къахьегамхой депутатий Советий декхарий хьакъехьа.**

Хьалхарча дешах лаьца къамаьл дир депутата С. М. Бекова. Цо предложени елар Лакхехьарча Совета депутатий полномочешка хьажар духьа мандатни комисси харжа, аьнна.

Из предложени тIаэц. Депутаташа массава раьза а волаш ийс сагах латта мандатни комисси хержар.

Комиссе председателалла хержар депутат Н. И. Семенов.

Перерыв чаккхьаьнначул тIехьагIа депутаташа ладийгIар мандатни комиссе доклада, из йир цу комиссе председатела заместитела депутата Н. Я. Правеньке. Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш укх тайпара соцам тIаийцар:

«Нохч-ГIалгIай АССР Конституце 31-гIа йола статья ларде а лаьца мандатни комиссе еннача представленега хьежжа ерригача 160 хоржамий округашка гIолла хержача а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе регистраца яьча а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутатий полномочеш лархIа».

Цул тIехьагIа депутата Х. Х. Бокова еннача предложенегIа цхьайтта массазара комисси вIашагIйоллярах бола соцам тIаэц. Лакхехьарча Совето Мандатни комиссел совгIа вIашагIйохк укх тайпара массазара комиссеш:

Ийс депутат юкъевола законодательни предположеней комисси. Председатель — депутат **М. А. Дорохов.**

Цхьайтта депутат юкъевола планово - бюджетни комисси. Председатель — депутат **М. Ш. Баматгиреев.**

Кхойтта депутат юкъевола кагирхой дешаех йола комисси. Председатель — депутат **Г. Г. Махаури.**

Кхойтта депутат юкъевола промышленноста, гIишлошъяра, транспортаи бувзамеи комисси. Председатель — депутат **Н. З. Качлишвили.**

Вурийтта депутат юкъевола юрта боахама комисси. Председатель — депутат **А. М. Карагичева.**

Цхьайтта депутат юкъевола халкъа образоване, культураи спортаи йола комисси. Председатель депутат **В. Я. Янгульбаев.**

Цхьайтта депутат юкъевола унахцIено лорарран социальни Iалашо ярай йола комисси. Председатель — депутат **Н. Б. Миронова.**

Цхьайтта депутат юкъевола коммунальни бытовойи гIулакхаш дара йола комисси. Председатель — депутат **К. Т. Яндиев.**

Цхьайтта депутат юкъевола торговлеи общественни кхачани дешашта йола комисси. Председатель — депутат **У. А. Исмаилов.**

Ийс депутат юкъевола Iалам лорадара йола комисси. Председатель — депутат **А. И. Воронкин.**

Цул тIехьагIа хьакхайкаю Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заявлени. Цу тIа аьннад, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето республика правительство вIашагIйоллярах дола дош дувца отгадарна дувзадена Министрий Совето ший полномочеш кхоачашъяь а лаьрхIа республика Лакхехьарча Совета хьалхашка Iойояк.

Дош лу КПСС обкома хьалхарча секретара депутата С. С. Апряткина, КПСС обкомо тIадилларгIа республика Лакхехьарча Совета партийни группас а старейшинай Совето а хьаллаьца предложени лу цо Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателалла юха а депутат Р. В. Вахаев, КПСС обкома бюро член хьожаве а Нохч-ГIалгIай АССР правительства состав Лакхехьарча Совета юкъа хьачуяла цунна тIадилла а.

Депутаташа массава раьза а волаш тIаэц Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето бар болх могабеш бола соцам. Цу соцамагIа Министрий Совета председателалла хьожаву Р. В. Вахаев, цунна тIадулл автономни республика правительства составах йола предложенеш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советага хьачуйолийта.

Республика Лакхехьарча Совето Министрий Совета тIадожаду Нохч-ГIалгIай АССР правительство вIашагIйоллалца ший декхараш кхоачашделга.

Ден повестка кхоалагIа дош дувца йолалу сесси. КПСС обкома хьалхарча секретара, депутата С. С. Апряткина КПСС обкомо тIадилларгIа Лакхехьарча Совета партийни группаси старейшинай Советои хьаллаьца предложени лу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателалла юха а депутат Х. Х. Боков, КПСС обкома бюро член харжа, аьнна.

Лакхехьарча Совето цхьа барт а болаш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателалла хержар депутат Х. Х. Боков.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча депутата Х. Х. Бокова шийх иштта боккха тешам боларах баркал аьлар КПСС областной комитетан Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан, хIаьта партийни группаси старейшинай Советои тIадилларагIа цо предложени елар Лакхехьарча Совета председатела заместителаш, секретарь, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш харжара хьакъехьа.

Лакхехьарча Совето цхьа барт а болаш хержар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум.

ДIахо дийшар Нохч-ГIалгIай АССР правительство — республика Министрий Совет харжарах дола дош. Дош лу Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела депутата Р. В. Вахаевна. Шийх иштта тешам боларах КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета баркал а аьнна Р. В. Вахаева Лакхехьарча Совете, юкъа а чIоагIъяйта а хьачуелар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета состав.

Республика Лакхехьарча Совето цхьа барт болаш чIоагIйир Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета состав. Сесси дувца йолалу ден повестка пхелагIа дола дош. «Юртарча интеллигенце общественно-политически хьинар дIахо айдара а цуи къахьегама хьалаши быти тоаяра а къахьегамхой депутатий Советий декхарий хьакъехьа» доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела депутата Х. Х. Бокова.

Пренесх къамаьлаш дир:

С. М. Бекова — № 99 йолча Назрановски округерча депутата, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара, **М. У. Умарова** — № 55 йолча Бамутски хоржамий округерча депутата, республика просвещене министра, **В. Г. Табацковас** — № 135 йолча Гребенской хоржамий округерча депутата, КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара, **З. М. Шамилевас** — № 134 йолча Гойтински хоржамий округерча депутата, Урус-Мартановски района «Солнечный» яхача совхоза звеньевояс, **Н. Б. Мироновас** — № 8 йолча Лермонтовски хоржамий округерча депутата, республикански больница керттерча лоро, **В. А. Татаева** — Нохч-ГIалгIай—АССР культура министра **А. З. Кориговас** — № 86 йолча Малгобекски хоржамий округа депутата, № 3 йолча г. Малгобекерча школа хьехархочо, **Г. Г. Самарске** — № 122 йолча Ассиновски хоржамий округерча депутата, КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара, **И. А. Албастова** — № 11 йолча Пушкински округерча депутата, Нохч-ГIалгIай АССР юстице министра, **К. А. Дудуркаевас** — № 71 йолча Правобережненски хоржамий округерча депутата, «Горячеисточненский» совхоза комбайнера, **Е. В. Брыксина** — № 150 йолча Октябрьски хоржамий округерча депутата, республика Госплана председатела, **У. А. Исмаилова** — № 80 йолча железнодорожни хоржамий округерча депутата, къахьегамхой депутатий Гудермесски городской Совета председатела, **Д. Г. Завгаева** — № 149 йолча Ново-Атагински хоржамий округерча депутата, республика юрта боахама министра.

Пренеш чаккхьаьнначул тIехьагIа дош хаддаш къамаьлаш дир Х. Х. Бокова.

Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш соцам тIаийцар «Юртарча интеллигенце общественно-политически хьинар дIахо айдара а цуи къахьегама хьалаши быта тоаяра а республика къахьегамхой депутатий Советий декхарий хьакъехьа».

Ден повестка тIа мел хинна дешаш дийца яьлар сесси. ЯлхазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе болх цу тIехь чакхбаьлар.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ ХАРЖАРАХ БОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

Лакхехьарча Совета соцам

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум укх тайпара харжа:

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель — **БОКОВ ХьакIаьша Хьажбийкар** — строительни хоржамий округера депутат.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителалла:

МАМАЕВ Магомед Абдулхажиевич — Шалински Левобережни хоржамий округера депутат;

РАСТОРГУЕВ Юрий Леонидович — Ленински хоржамий округера депутат.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь — **СКЛОКИН Григорий Васильевич** — Маяковски хоржамий округера депутат.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш:

АПРЯТКИН Семен Семенович — Горьковски хоржамий округера депутат;

БАТАЛОВ Мадин Пахрудинович — Ташкалински хоржамий округера депутат;

ИВАЩЕНКО Надежда Гавриловна — Каргалински хоржамий округера депутат;

КАГЕРМАНОВ Алхазур Денаевич — Урус-Мартановски хоржамий округера депутат;

КОРИГОВА Закречун Iайшет — Малгобекски хоржамий округера депутат;

РЫЖЕНКОВ Николай Георгиевич — Красномолотовски хоржамий округера депутат;

САИДАЕВ Лема — Гермепчукски хоржамий округера депутат;

ХАДЖИЕВ Шамсуди — Славянски хоржамий округера депутат;

ШАМАРДИН Владислав Михайлович — Пугачевски хоржамий округера депутат;

ШИЛОВ Леонид Александрович — Выборгски хоржамий округера депутат;

ЭКАЖЕВ ИсмаIалий Хьаж-Бийкар — Калинински хоржамий округера депутат.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1975 шу, 1 июль.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПРАВИТЕЛЬСТВО— НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ ВIАШАГIЙОЛЛАРАХ БОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

Лакхехьарча Совета соцам

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

Нохч-ГIалгIай АССР правительство — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет укх тайпара вIашагIйолла:

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель — **ВАХАЕВ Рамазан Висаевич.**

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель — **КОЖУХОВСКИЙ Степан Никитович.**

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель — **БАЙБУЛАТОВ Надирбек Керимович.**

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель — **СИНЕЛЬНИКОВ Сергей Васильевич.**

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель — **ЧАХКИЕВ Алсбика Осман.**

Бахача наха бытовой гIулакх дара министр — **ИНАРКАЕВ Гехо Инаркаевич.**

Чурча гIулакхий министр — **БУЗ Алексей Федорович.**

Жилищно-коммунальни боахама министр — **ЗЯЗИН Александр Кириллович.**

Культура министр — **ТАТАЕВ Ваха Ахмедович.**

Мелиорацеи хин боахамеи министр — **КИРИЛЛОВ Сергей Алексеевич.**

Моттигерча промышленноста министр — **БУЗУРТАНОВ Махьмада Бахьаудин.**

Кхачан промышленноста министр — **ВИКТОРОВ Виктор Адамович.**

Просвещене министр — **УМАРОВ Мухари Умарович.**

Юрта боахама министр — **ЗАВГАЕВ Доку Гапурович.**

Социальни Iалашон министр — **СИМАРЗИН Василий Степанович.**

Торговле министр — **МИРЧЕВ Федор Васильевич.**

Финансий министр — **ИВАНОВ Анатолий Иванович.**

Юстице министр — **АЛБАСТОВ Идрис Абуевич.**

Паччахьалкхен планови комиссе председатель — **БРЫКСИН Евгений Васильевич.**

Халкъа тIахьожама комитета председатель — **САЛАМОВА Роза Абдулхалимовна.**

Телевиденеи радиовещанеи комитета председатель — **ЛАГУТИН Сергей Васильевич.**

Паччахьалкхен кхерамзлен комитета председатель — **БЕЛОЗЕРОВ Виктор Иванович.**

«Сельхозтехника» республикански объединене председатель — **АВАНЕСОВ Иван Алексеевич.**

Кинофикаце управлене начальник — **ПОДНЕБЕННЫЙ Иван Стефанович.**

Издательствай, полиграфеи книжни торговлеи гIулакхашта йолча управлене начальник — **ШАНИН Владимир Федорович.**

ГIишлошъяреи архитектураи гIулакхашта йолча управлене начальник — **КУЛИЧКОВ Василий Григорьевич.**

Къахьегама ресурсаех пайда эцара йолча управлене начальник — **САНЬКО Давыд Прокофьевич.**

Снабженеи сбытеи управлене начальник — **ШУАИПОВ Абдулла Баудинович.**

Доагора промышленноста управлене начальник — **АСХАБОВ Нажмудин Асхабович.**

Маьхий отдела начальник — **ИБРИЕВ Саид-Эмин Сайдаевич.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1975 шу, 1 июль.

Укх деношка мукх чуэца болабеннаб «Горагорский» совхоза механизатораш.

Норма 8 гектар йолча хIара дийнахьа шийна гIончаца Магомадов Сальмарзийца цхьана 11—12 гектара тIара ялат чуэц социалистически яхье хьалха латтача комбайнера Шамаев Хьабибулас. Цул дукха тIехьависац укх шера эггара хьалха комбайна тIа болх беш вола Дакаев ШаIрани а. Мукх чуэца болабаьча диъ дийнахьа 45 гектара тIара ялат чуийцад Хьабибулас, хIаьта ШаIране — 39 гектар.

Ди тIехьа шерагIа яржаш латт механизатораштa юкъера ях.

СУРТА ТIА: «Горагорский» совхоза хьалха латта комбайнер Хь. Шамаев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ТЕХНИКАХ ДИКАГIА ПАЙДА ЭЦА

Бакъдараша гойттача тайпара, районерча боахамашка массанахьа дика латтац укх шера ялаташ чуэцара гIулакх, хIанз а ниислу цхьаццайолча моттигашка, ялат чуэца-м кхуьргдар, техника дукха я, сагот де хьашт дац, аьнна уйлаш яраш, массанахьа вIаштIехьдаькхадац механизатораштa лерттIа къахьегара а салаIара а эшар.

Эггара хьалха тхо кхоач «Ингушский совхоза пхелагIча бригада кхашка. Укхаза хьекха касарех мукх Iобилла баьннаб. Из болх тIехника чакхбаьккхаб Гетагажев Хьажбийкара кулгалдеча звенос. Цо кхаь дийнахьа хьекхаб 285 гектара тIара мукх. Шиннена ниисса болх баьб звеноцарча хIара комбайнеро, 200 процент норма кхоачаш а еш.

ХIанз укхаза касараш хьал а эцаш мукх оардаш я Энгиноев Мутуша звено. Хьалхарча деношка транспорт ца тоъаш а кхыча бахьанех а комбайнаш сеца латташ моттигаш хиннай. Цхьабакъда хIанз лерттIа вIаштIехьдаьха, леладу укхаза ялаташ чуэцара балхаш. 200 гектара тIара мукх аьрда баьнаб механизатораш.

Комбайнераштa юкъе яьржача социалистически яхье хьалхле лелаю Энгиноев Мутушеи Центроев Виситеи. Цар хIара дийнахьа чуэц 15—16 гектара тIара мукх, норма 12,5 гектар йолча. Балха нормаш тIехкхоачашъю звеноцарча вокх комбайнераша а. Комбайнераша дика ниисъяьй шоай машинаш. Цудухьа мукх оардаш уж дIаяхача кхай тIа чана юкъе цхьаккха а фийг корабагIац.

Дика вIаштIехьдаьккхад укхаза еха техника тоаяра гIулакх а. Эшшача кийча йолаш кхай тIа латт технически новкъостала машина. Цу тIа я дукхагIа эша тарлу оатхалаш, аьшк лоаладу агрегат. Цу «боахама» да Алероев Хьамид ва. Комбайн еха моттиг ниисъелча, цу сахьате тоа а йий юха дIайолайолийт цо из.

Дуккха а вогIа лел ялаташ чуэцара балхаш «Алханчуртский» совхозе. Цхьайтта сахьат даьнна ха яр тхо совхоза кхоалагIча отделене кхаьчача. Контора улув латташ я массехк йоккха комбайн. Цхьаццадa хIамаш телха я уж.

— Цхьан дийнахьа болх бича кхаь дийнахьа сеца латт са комбайн, — йоах № 4 йолча агрегата дас Чапанов Ювсапа. — Цхьаккха дича вIаштIехьъялац доагора насос...

Цу комбайна юхе гIайгIане латт тракторист Ковяров Николай а. Болх ца беш я тахан цун низ бола С-100 трактор. Совхозе ялат чуийца кхаш ча вIашкатеха мукъадоахилга ледара лел. Цудухьа болх боацаш латт Николай а цун трактор а.

— Дийнахь 10 гектар лаьтта аха йиш яр са, — йоах цо, — хIаьта со Iурра денз де хIама доацаш латт.

Кхай тIа комбайн а еха отделене вена вар тхох кхийтта Даурбеков Дауд.

— Складе вариатора диск йий хьажа венав со, кхай юкъе комбайн а дIаоттаяь, — раьза воацаш дувц цо. — ХIанз 12 сахьат даьннад. Делкъийна хIама дуа ха хиннай. Диск дIаоттае а ма езий. Таханара болх байнарг лархIа безаш да гIулакх...

Iурра денз жатка тоаеш воалл комбайнер Чимхильгов Боби а. Ах балха ди ялат чуэцача воацаш дIадахад цун. ЛерттIа вIаштIехьбалац совхоза комбайний болх. Каст-каста йохаш сеца латт цхьаннс, е вокхан агрегат.

РЕЙД

Укх деношка Iалаьмате боккхача лоархIаме да ялаташ чуэцача дакъа лоацаш бараштa лакхача къахьегама овсарленца болх бара эша хьалаш вIаштIехьдоахилга. Цу хьакъехьа дукккхадар де йиш яр районерча кооператорий а. Халахете а, кхашка болх берий хьашташ кхоачашделга дика лел ала йиш яц.

— Массехк ди да тха совхозе ялаташ чуэца доладаь. Тахан санна дIайхача дийнахьа болх беча шийла хий мала безам болаш, гIаьле, е кхы эшар эца ловш бараш дукха ма хуллий, — дувц механика Цечоев Башира, рабочкома председатела Беков Салмана, механизатора Хамхоев Ювсапа, кхыбараша, — хIаьта тхо долча кIимарс болабелча денз цIаккха а хиннац автолавка.

ЛерттIа дика вIаштIехьдаькхадац отделене болх бераштa бIайха кхача лоаттабара гIулакх а.

— Транспорт тоъац тхона,— йоах совхоза керттерча агронома Гетагазов Бориса. — Кхоачам беш автомашинаш яларе дукха дикагIа леларгдар ялаташ чуэцара балхаш. Тха комбайнераша 2800—3000 центнер ялат мара ардац. Транспорт хилча 5000—5500 центнер арда йиш яр цар хIара дийнахьа.

Белггала гуш дар совхозе транспорт ца тоъилга. Из боахама кулгалхой карара гIулакх дац. ХIаьта ханнахьа наькъаш тоаделга а совхоза автомашинаш кIи-марса кийчъелга а цар декхар дар. Из декхар кхоачашлаьдац. Цунна тешал лу тхона дукъал кхийттача № 78-52 ЧИБ йолча совхоза автомашино. Кхай тIара хьатта ялат дахьаш воагIа шофер Костоев Мухтар. Iоухача фийгий лер я машина тIехьа.

«Кавказ» колхозерча кхоалагIча производствени участке 18-ча июне дIадоладаьд хьакхари ардари къаьста а долаш ка бола ялаташ чуэцилга. Массехк дийнахьа хьекха Iобиллаб 300 гектара тIара мукх. ХIанз йистедоалаш латт аьрда из чуэцилга а. Ялаташ аьрда доаллашехьа вIашка а эзе аргIаш ду чах. Кха мукъадоаллашехьа хьакхоач нохараш дола тракторраш, доладу оахам. Лоацца аьлча, укхаза дика вIаштIехьадаьха леладу укх шерара ялаташ чуэцара а цунца дувзадена кхыдола а балхаш.

Ишта лелац гIулакхаш колхоза шоллагIча производственни участке. Укхаза цхьатарра кхаьчад дерригача кхашкара ялаташ. 150 гектара тIа мукхи 462 гектара тIа кIан да участке. 15-ча июне дIадоладаьд укхаза мукх чуэцилга. Таханарча денга кхаччалца хьекха касарех Iобиллар 66 гектар мара бац. ХIаьта аьрда а аьрда чуийца баьннар кхы а кIезигагIа ба — 43 га!

Дика хьувкъам кхебаьб колхозхоша укх йокъал йолча шера. Гектара тIара 30 центнерага кхоачаш мукх чуэц укхаза, план 22,5 центнер йолча. Цхьабакъда кIи-марс ишта ледара чулеле юхедисача кхашкара чуэца ялат дукха кIезигагIа хилар кхерам ба.

Дуккхача хана денз ховш да ка болча ялатий эггара лакхагIа хьувкъам из кхаьча даьйнача хьалхарча 3—5 дийнахьа хулга. Цул тIехьагIа Iолегаш дукха ялат довлга. Хашахьа чу ца эцаш тIехьадаьннача ялатий дара боарам цхьан гектара тIа лаьрхIача дIаккхоа 9-ча дийнахьа — 6, 15-ча дийнахьа— 8, 21-ча дийнахьа — 13 центнерага. Ишта ца хилийтара, дийнахьа а бус а леладе деза ялаташ чуэцара балхаш. Шин сменагIа болх бе механизатораш тоъац колхозе. ХIаьта укх участке ялаташ чуэцилга цхьан сменагIа лерттIа вIаштIехьдаьккхадац. 8 сахьат даьлча, цкъаза 9 сахьат даьлча а мара дIаболабац укхаза ялаташ чуэцача агрегатий болх. ХIаьта Iуйрийна 5 сахьат даьлча дIадоладе йиш я хьокхаш касарех ялат Iодуллилга.

ЛерттIа вIаштIехьдаьккхадац укхаза социалистически яхь йоаржаяра гIулакх а. Хьокхамий доска тIа дIаязбац механизатораша дийнахьа баь болх. «Цига дIаязде хIама дац» — йоах. Доска ше а да хувца дезаш бос байна а тиша а.

Болх беш яц участкера душ а. Цо болх ца бара бахьан — хий ца хилар да. Столове дукха мозий де, болх бацар холодильника а.

Белгалдаккха дез районa боахамашкарча кхы дуккхача кхашкарча станашца а душ ца хилар, лерттIа хIома даара а салаIара а эша хьалаш Iалаш ца даьлга. Мелла безам хилча а салоIача хана душе баха, корта тасса, модж яша йиш йоацаш ба ялат чуэцаш боахкарех дукхагIбола механизатораш. Цу хьакъехьа дукккхадар де йиш яр аьнна хет горбыткомбината, нагахь санна цун кулгалхоша кхашка болх берий вахара хьал тоадара йоакхо еш хилча.

Геттара кIезига гу районерча бригадашка культура болхлой а. ХIаьта кхашка болх берий салоIилга Iалашдеча царех тийша геттара а дукха долга кхето хала дац.

Укх шера ахка декъа хилар лаьрхIача Iалаьмате низкъала хургда боахамашта ялат даккхара а из кийчдара а декхараш кхоачашде. Цудухьа Iалаьмате боккхача лоархIаме да лоацача ханеи ца пойташи ялаташ чуэцилга. Цунна эш хIара боахаме цхьа сахьат, цхьа минут зехьа ца йоаеш лакхача овсарленца къахьегилга, ерригача техниках бизза пайда эцилга. Цу лоархIамерча гIулакха юстара хила йиш яц цхьаккха а.

Н. КРЕСТЬЯНИКОВ, юртбоахамеи заготовкайи болхлой профсоюза райкома председатель.

А. ХАМХОЕВ, санэпидстанце лор.

М. ДАСКИЕВ, «Ленина байракх» газета отдела заведующи.

А. ХАРСИЕВ, «Сердало» газета соб. корр.

КПСС XXV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

ПАРТЕ СЪЕЗДА—КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШ

Iалaьмате чIоагIа деган гIоздалоца тIайнйаэ МагIалбикерча коммунисташа, берригача къахьегамхоша 1976-ча шера феврале КПСС XXV съезд гулъярах бола хоам. Дуккхача хана дена хьайоатIаш советски наьха вахара оамал а хинна дIаэттад дикача къахьегама толамашца парте съездаш белгалйоахилга.

Городерча мехкдаьттахоша, газ чакхйоахараша, транспортникаша, гIишлонхоша, юртбоахама болхлоша, берригача къахьегамхоша шоай собранешка парте аргIанара съезд гулъярах бола хоам бувцаш керда лакхара социалистически декхараш тIайийцад ерригa пятилетка а из чакхйоала шу а толамца йистедаккхаба. Уж кхоачашдара партийни организацей хьалхленца хIанз кхы а хьинароегIа къахьегаш хьа а боагIа уж.

Города ерригача промышленносто толамца кхоачашъяьй пятилетка хьалхарча диъ шера план. Цу юкъа планал совгIа арахийцай 4491 эзар сома маьха продукци. 1974-ча шерара социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдарах города еннай РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-н карара кара тела Цlе байракх.

Пхе бетта баьча балхо къаьгга хьахьокх пятилетка йистейоалача шерара декхараш а МагIалбика къахьегамхоша толамца кхоачашдеш хилар. Города ерригача промышленносто продукци яккхара а йоххара а пхе бетта план кхоачашъяьй 103,5 процент. Планал совгIа еннай 452 эзар сома маьха продукци, социалистически декхарех шера лаьрхIаь 600 эзар сома маьха продукци йолча.

Дика болх баьб мехкдаьттахоша. Пхе бетта планал совгIа 2400 тонн «Iаьржа дошув» деннад цар Даьхена. ХIара бетта тIехника къахьегаш хьайоагIа капитальни а лаьттан кIал а скважиннаш тоаеш йола мастер коммунист нов. Краманенко керте латта бригада. Шоашкара хьокхам гойташ болх бу мехкадьтта доаккхача операторашa ни. Ю. Т. Темирова, Н. И. Мысника, И. А. Панчука, В. Т. Гринченкос, М. Н. Ткаченкос, А. Г. Безуглова, укх шера марте пятилетка кхоачашъяьча капремонта бурильщика М. М. Балаева, кхы дуккхабараша а.

Города мехкдаьттахошта юкъе шера яьржай КПСС XXV съезда цIа лелае бокъо яккхара йола социалистически яхь.

Къаьстта дика болх беш хьайоагIа Вознесенскерча газ чакхйоахача завода коллектив. Карарча шера пхе бетта план но кхоачашъяьй 102 процент. Планал совгIа 12500 тонн совгIа бензин даьккхад газ чакхйоахараша.

Пятилетка декхараш ханал хьалха кхоачашдара вайде яьржача социалистически яхье хьалхе лелаю коммунисташа ни. Рыбалкос, Миллера кулгалдеча сменаша, операторaша ни. Булимова, Сейпулаева, кхыбараша. Укх шера хьалхарча квартале тIех дика болх барах республика Сийлен доска тIа яьккхай завода коллектив Иштта цунна еннай КПСС горкомей горисполкомeн карара кара тела Цlе байракх.

Пхе бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй городерча бурув деттараша а. Цар бурув техад 5532 метр, вешта аьлча 402 метр планал совгIа.

Укх тIехьарча хана къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтаб бурув деттараша ТIайока дукъа кхидбасседехьа мелови мехкдаьтта доалла моттигаш гучаяхара. Из пига долаш хилар хьахьекхад № 926 йолча скважинана бурув техача республике а толамагIа лоархIаш вола мастер Г. Г. Попхазе керте латтача бригада коллективо. Иштта социалистически яхье хьалхе лелаещ хьайоагIа начальникаш ни. Галаев, Хантемиров, Атарщиков болча бригадашкара бурув деттараш а. Шоашкара хьокхам гойташ къахьег коммуниста - бурув деттараша Б. Муружева, А. Савина, бурильщика гIонча М. Дзейтова, лаборантка-коллектора Н. Гайворонскаяс, кхыбараша а.

Шерагара шера балха планаш а шоаш тIайийна социалистически декхараш а кхоачашдеш хьайоагIа газови цеха, гефсбаза, транспортни контора, «Малгобекмежрайгаз» треста, кхыйола а коллективаш.

Соахка денз шоай пятилетка кхоачашъяь ба дикагIбола шоферашн трактористаши ни. Школьный, Горковенко, Атаев, Саутиев, Якубов, иштта кхы дуккхабараш я.

ИйслагIча пятилетка декхараш кхоачашдара хьинаре къахьегаш ба юртбоахама къахьегамхой а. Белгалдаккха доагIа укх пятилетка кхаь шера ахкан замалахьа тха районе чIоагIа йокъал лаьтта хилар. ХIаьта цу халача хьалашка а ихьащайолча бригадаша, звенoша дика хьокхамаш даьхад юртбоахама культураш хьеча.

Масала, 1974-ча шера 340 гектарах хIаране тIера 24 центнер мукх чуийцаб «Алханчуртский» совхозерча Дарсигов Муса кулгалдеча комплексни бригадас, план 19 центнер йолча. «Кавказ» колхозе Герасименкои Латунови керте латтача цхьоалагIчен пхелагIчен бригадашка 27 центнер гектара тIара йоалаш гураxьа дийна ялаташ чуийцад. ХIара шера дика генарий хьакъам чуэц «Ингушский» совхозерча Фаргиевей Коригoвей звеноша. Ерригача районе дика вовзаш ва хIанз шоларгIча шера иттлагIча пятилетка чотах болх беш вола цу совхозера комбайнер Гетагажев Хьажбикар.

Пятилетка диъ шера дика къахьийгад районерча хьайбаш лeладераша а. Цар кхоачашъяьй дулх доккхара план 112 процент, шура йоххара план 100 процент, тха доххара план 119 процент, фуаш доххара план 170 процент.

Ше тIайийнача декхарех дика лоархIаеш хьайоагIа «Алханчуртский» совхоза коллектив. Диъ шера планах 4060 тонн дулх дала дезача, цо 4648 тонн дулх деннад мехка. Укх тIехьарча шин шера дикка тоабаьб шоай болх «Кавказ» колхоза хьайбаш лeладераша. ХIаьта укх хьалхарча квартала социалистически декхараш кхоачашдеча районa коллективашта юкъе кот а баьннаб уж.

Района хьайбаш лeладераша даьхача толамех доккха дакъа доалл социалистически яхье массе хана хьалха латташ хьабоагIарий. Царех ба хIара шера тха даккхара а Iоахарий кхелара а плани тIайийца декхараши тIехкхоачашдеш вола Социалистически Къахьегама Турпал «Кавказ» колхоза воккхагIвола жа Iу Бахмадов Мади. иттлагIча пятилетка чотах болх беш бола «Ингушский» совхозера доаркаш Пешхоева Нина, Картоева Анна.

Укх шера хIара бахкача жийна тIехьа план 100 йолча 152 Iахар кхебаьб. хIара лоргача устагIаца тIера планал дуккха совгIа тха а даьккхад Бахмадов Мале. Шера-шера дуккха доахан кхоабаш тIехдика хьокхамаш доахаш хьайоагIа Дарсигов Муса бригадир вола «Алханчуртский» совхозера комплексни бригада. Цо паччахьалкхенна дулха дIадуш вола доахан юкъера лаьрхIача 350—400 килограмм дозал долаш хул. Бригада кхоабача хIара бежана дийнахьбус тIаккхет 600—700 грамм дулх.

ЧIоагIа йокъал йолча укх шера а тоъал дика хьийкъялаташ кхедаьд района къахьегамхоша. ХIанз лоаппача хапен ца дойташ уж чуэцара оарцагIбаьнна ба района къахьегамхой. Колхозе а совхозе а сихонца чуэцаш латт мукх. Хьалхарча лоархIамах хьувкъам во бац. ХIара гектара тIара лаьрхIача — 20—21 центнер йоал. Из планал 1—1,5 центнер дуккагIа хул.

Промышленносте а юртбоахаме а даьха толамаш атта хьахинна дац. Уж доахача дуккха тайп-тайпарча лостамех болх баьб юкхьанцарча партийни организацеша, парте горкомо, мугIарерча коммунисташа, цар хьалхленца беррига районерча къахьегамхоша. «Малгобекнефть» НГДУ коммунисташа чIоагIа теркам тIабахийта лeладу мехкдаьтта совдаккхара мел йолча торонех биззагIа пайда эцара гIулакх. Укх шера апрель бетта из дош дийцад парткома заседане. Парткома соцам кхоачаш а беш, тайп-тайпара геолого - техническа гIулакхаш чакхдоах мехкдаьттахоша скважинашка. Цар торо лу хIара дийнахьа доаккхача мехкдаьтта боарам лакхбе.

Дукхазза КПСС горкома бюро заседанешка а УБР парткоме а дийцад бурув тохар тоадара дош. Цунах белгтала пайда а баьннаб. Вай лакхе дийцача тайпара, бурув деттарий коллектив укх шера социалистически яхье хьалха латтача коллективашта юкъе я.

КПСС горкомо массайолча оагIорахьа теркa кийчо а яь бюро заседане дийцад «Кавказ» колхозен «Ингушский» совхозен ахкан замалахьа кхашкара балхаш вIаштIехьлахара дош, белгалдаьд цу боахамашка хиина кхоачамбоацараш а, уж сихагIа дIадахарей дIахо болх тоабарей наькъаш а. Боахама кулгалдара парторганизацей лоархIам айбаь дукха парте горкома чакхйоахача мероприятеех дика пайда боал.

Вознесенскерча газ чакхйоахача завода ерригача цехий, участкай коллективаша керда социалистически декхараш тIайийцад парте аргIанарча съезда сийна. Цу тайпара къахьегама совгIаташ кийчдеш я кхыйола коллективаш а. ХIанз шоай низ хьинаре денна дош кхоачашдара тIадахийтад района къахьегамхоша, цу гIулакха тIаберзабаь ба парте горкомо беш бола беррига организационни а политически а болх.

Тахан аз дийцар КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча районерча къахьегамхоша аьхача кот гIоздоахача доккхийча къахьегама толамех ва Цунца со гIертаи тха районера деррига гIулакхаш тIехдика лел ала. ИйслагIча пятилетка декхараш кхоачашдеча дуккха цIенхашттара кхоачамбоацараш ва тха промышленносте а юртбоахаме а.

Уж кхоачамбоацараш сихагIа дIадахара, укх шерарея ерригача пятилеткан декхараш ханал хьалха кхоачашдара КПСС XXV съезд кердача къахьегама коталонашца белгальяккхара городера а юрташкара а къахьегамхой оарцагIбахара тIаберзабаь ба горозской партийни организаце дIахьош бола беррига политически а организаторски а болх.

А.-Г. БАРАХОЕВ.
КПСС МагIалбика горкома секретарь.

МОСКВА. Ленински комсомола цIерагIча Московски автомобильни завода автомобилаш вIашагIъеххача № 1 йолча цеха комсомольски организаци йоккха я. 540 комсомолец ва цунна юкъе. 1974 шера баьча балха итогегIа комсомола заводской комитета карара кара тела Цlе байракх еннай цунна.

«Москвич» яха автомобиль арахец цехо. Шу хьадоладелча денз планал совгIа бIаьш машинаш кийчъяьй. Продукце марка хьал а лоаттаеш, производства лакхача культура цеха цIи лелаю коллективо. Къонача сборщикаша лакхъю шоай квалификаци. 70 процент болхлоша смежни операцеш Iомаьй.

Барт тайна бахаши болх беши ба кагирхой. Балхах мукъа болча хана заводской культура Двореци стадиони хьалъеча дакъа лоац болхлоша, спортивни инвентарь эца ахча доакхх.

СУРТА ТIА: комсомольски наставника, цеха ВЛКСМ бюро члена слесара Долгов Владимира (юккъервар) сборщика професси Iомае новкъостал даьд комсомольцашта Фетисов Вячеславаи Аксенова Натальяней.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

Комсомольско-кагирхой яр

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода административни корпуса юххе къонача гаьний хозача аллеяпа юккъе латт Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIара цIа ца боагIаш бисача завода болхлой цIераш тIайола стела. Дийнахьа а бийсан а цун хьалхашка йоаг цIаккха а йовш йоаца цIи, цунна хьалхашка массаза укх ховхача зизай корсамаш. Укхаза дагакхоаб, сий ду вай таханара сийрда вахар бахьан шоай вахар дIаденнарий. Памятника Iунал лераш, из тоадераш, дай сийлен гIулакхаш дIахо кхухьараш ба завода комсомольцаши кагирхойи.

Заводе дикагIчарех лоархIаш я коммуниста Куравин Валери Владимировича кулгалдеш йола 1-ча цеха № 1—2 йолча установкай комсомольско-кагирхой коллектив. «Хьайна а цу зIамигача сага а хьалхара» къахьега тIахьехаш бела московски комсомольций болам хьаллаьнача бригада коллективо социалистически яхье районе хьалхара моттиг яьккхай. Из бахьан долаш 2-ча установка коллективо Советски Союза Турпала Заболотне Ивана цIи лелае бокъо яьккхар. Из толам баккха атта данар. Массане а цхьа уйла йолаш къахьегарах дальниа беркат да из.

Цхьан дийнахьа хьахилланзар укхаза болх беча 26 сагах барттайна коллектив. Цар цхьоагIо чIоагIаьяраш, уж балхах дIаккхетабаьраш ба опыт йола наставникаш Гумелюк Сергей Трофимович, Куравин, Валерий Владимирович, кхыбараш ХIаьта хIанз массехк шу хьалха мара заводе балха ца эттача кагирхоех а хьахиппаб шоай гIулакха бизза говзанчаш, цхьана болх беча наьха барт - цхьоагIо вIашкаоза ховш бола нах.

Хьаэпаргва вай воккхагIвола оператор Гребенников Александр. Советски Эскаре гIулакх даь ваьлча вера из 2-ча установке балха. Юкхьанца операторa гIончалла дIаоттавир. ХIама ха, кердадар довзаший болх дика Iомабе гIерташ вар зIамига саг. Цудухьа дукха ха яладехьа Грозненски химико-технологически техникуме сайрийнарча отделене деша вахар Гребенников Александр. Массехк шера дика дешаш чаккхъяьккхар цо из. Укхаза завода коммунисташа шоай мугIарашка дIайийцар из.

Белгалдаккха доагIа вай юкъерча коллективе юкъера сборовани йоацаш цхьа цаI саг воацилга. Царна юкъе цхьа иттех саг юкъера технически дешар дийша а ва. ХIаьта массехк саг институташка деша вагIа.

Иштта школа чаккхъяьккха йоаллаше а установке балха сера Свигун Светлана. ХIаьта хIанз Грозненски мехкдаьтта института технологически факультета сайрийнарча отделене дешаш йола Светлана установка ветеранех цаI я. ший говзал а камаьоша кхычарна дIател цо.

Шоай керттера декхар — мехкдаьтта продукташ дуккагIа дикагIа, дIадолар кIезига гIа долаш арахецар — дизза кхоачашду комсомольско - кагирхой коллективо. Цо хIара бетта тIехкхоачашъю производствени планаш, дикал лакха йолаш ца укхаза арахеца бензин, парафинови дистиллят, бе-бе растворителаш, битум, кхыйола продукташ.

Хьинаре дакъа лоац кагирхоша завода общественни вахаре а. Цхьаккха пайдане гIулакх чакхдалац уж юкъебоацаш. Уж ба спортивни яхьаш, художественни самодеятельноста концерташ чакхдоахача, ГТО нормативаш дIалуча. Цхьана болх беча наха дика цхьана салаIа а хов. Уж кастъ каста цхьана ух кино, театрашка, концерташка, сакъердаме экскурсеш чакхйоах.

С. ШОВХАЛОВ.

МАРША ДОАГIАЛДА, ШО

ХIара шера Нохч-ГIалгIайчен колхозашкеи совхозашкеи балхаш де боагIа лакхереи лаьрххIа юкъерен дешара заведенеш чаккхъяьхa бола кагий нахи мехкарийи. ХIанзале а бIаьш специалисташ баьххаб вайцига. Цу хьакъехьа хоам бир республика юрта боахама министерстве.

Колхозашкеи совхозашкеи балха хьожаваьв Серноводски юртбоахама техникум чакхъяьккха 40 совгIа техник-механики техник-мелиоратори. «Горячеисточненский» совхозе хьожаваьв Дениев Муса, «Атагинский» совхозе — Мачуkaев Алам. ХIаьта механикаш Мадаев Ахьмади Исраилов Лаьчеи къахьегаш ба «Гудермесский» совхозе.

Из техникум чакхъяьккхa 100 совгIа агроном болх бе волавеннав вай республика боахамашка Масала, агроном Тишенко Наталья къахьегаш я Наурски районерча «Терский» яхача совхозе. Надтеречни района боахамашка балха хьожабаьб агрономаш Нанаев Руслан, Тайдаев Султан, кхыбараш.

Цул совгIа, Назрановски юртбоахама техникум чакхъяьккха 100 гаргга зоотехники ветеринарни фельдшери ва вайцига болх бергболаш. Шалински района «Автуринский» совхозе къахьега дIаволавеннав зоотехник Баташов Ахьмад. Наурски, Шелковски Надтеречни районий боахамашка балха хьожабаьб Абдул-Муслимов Ширвани, Мальсагов Ахьмад, Гамулаева Зара, кхыбараш.

Иштта хоам кхаьчаб вай республике болх бе лакхера дешар чакхдаьккха 30 специалист воагIа, аьнна. Уж ба Ростовски, Горски, Кубански институташкареи Московски юртбоахама академереи агрономаш, инженераш, ветеринарни лораш.

Нохч-ГIалгIайчене болх бе хьабаьхка специалисташ безаме тIаэц боахамий ахархошей кулгалхошей. леттIа къахьегаса царна эша хьалаш вIаштIехьа а доах.

Я. БУБНЕНКО.

БЕХК БЕРАШ— НОВКЪОСТИЙ

Къахьегамца, социалистически доалахьенца коммунистически гIулакх лeладергдолча, социалистически общежите правилаш кхоачашъергйолча, наха юкъе коллективизми позкъосташха дола гIулакхаши дегIаккхвлаоргдолча, наьха сийи дика оамалаши хьаллоацаргйолча уйланца гражданаш хьалкхебара доккха новкъостал де дезаш я предприятешка вIашагIъеххаш йола новкъостий судаш.

Новкъостий судий керттера декхар — гражданашта коммунистически кхетам балара массе оагIорахьара новкъостал делга. Дика аьттув боалаш хIарацца къаьст-къаьста болх бу цар наха юкъе, харцахьа ваьннача моральни воздействи ю. Советски Союза Коммунистически парте Программа тIа аьннад: «Цхьаболча наха общественна духьала леладу гIулакхаш новкъосташха бехке делга дIахо йодача хана буржуазии уйлаш, оамалаш, обычеш дIаяхара керттера средство а хиша дIаоттаргда. ХIара къахьегамхочох дIадала йиш йоацаш дола болхлочун сий хьаллоаттаделга наха хьеханза даргдоаца гIулакх да. ХIаьта, нагахьа санна болхлой коллективе, балха тIа, улице, дезале, общественна духьалара гIулакхаш леладеш бола нах хIанз а нийслой, царна хьехам лулга шоашта дIатIаэц балха тIаоча новкъосташа.

ХIаьта город Грозневча хIамаш тегача объединене из декхар кхоачашду новкъостий судаша. Еррига а укхаза хIара цехеи филиалеи вIашагIъеллар 18 новкъостий суд я. Царна юкъе хевжаб дикагIа лоархIаш бола коллективай членаш. «Тха балха тIа кертерар да. — йоах хIамаш тегача объединене № 1 йолча филиала новкъостий суда председателa нов. Азарова Зинаидас, — тхоай решенеца саг бехке ваь йиэча ца а воаккхаш, цунна ший оамалаш бахьан долаш эхь хетийтар духьа, ший оамалашта юстарара, новкъостий бIаргашца из бIарахьожийталга. вай вахара ноомашта. вай моралo яхарашта духьала мел дола хIама лоалургдоаца. бехктокхам хетаргбола уйла цун дег чу йоссаелга».

Балха ханнахьа хьа ца ухилга, кагий лечкъораш делга, балха бахка хьелуга цхьа наггахьа йолча хана мара ца нийслуш дIадаьнна дукха ха я хIамаш тегача объединенера. Цу гIулакха кIезига къахьийгадац новкъостий судаша. Бокъонаш телхаяь моттиг цхьан тайпара бехк ца беш йитац объединене. Цхьабакъда бухсонаш мара новкъостий судага доаш дош. Харцахьа ваьннарчунца укхаза эггара хьалха болх дIаболабу цехкомо. Малар тIехдоахар, балха тIера вувлар, хIама хьалара тIера воацар е моллагIа кхы тайпа харцахьара хIама даь саг цига дика «эза а эзе». цу тайпара хIама кхы дIахо ше дича мегаргдоацилгах вIахкетаву. Нагахьа санна болхлочо ший оамал ца хийцачул тIехьагIа, цу тайпара болхло цеха юкъарча собранена хьалхашка хьаоттаву. Нагахьа санна цунах а кхоачам ца хуле, тIаккха массаза а яхар мо новкъостий судо заседани ю. Иштта новкъостий судо дош хийцачул тIехьагIа бехке ветчун вахар цIаьхха хувцалу. Практико хьахьекхад цхьа 100 саго бехк а баьккхача, новкъостий судо решени а йича.

цу тайпара саг многотиражно ерригача объединене дIа а кхайкавича, из нийсача новкъа ластара доккха новкъостал хулаш хилар.

Цхьабакъда харцахьа баьнараш эхь хетийтарца кхетабаь Iац объединене, моральни меттел, материальни а зе кхет царна.

Масала, 18 сома маьха ши хачи лочкъаяь хиннай мотористкас Алиева Зарас. Новкъостий судо 30 сом гIод техад Алиевана.

Укхаза бокъонаш ца телхаяйтара тIаберзабаь ба новкъокха болх бу балха тIера бувлараша, харцахьа леларашца. ХIаьта, нагахьа санна административни бехк барах, къамаьл дарах, хьехам баларах хIама ца хилча, новкъостий судо шийга дIаэц харцахьа ваьначун дош.

Цхьабакъда саг теттара лоарзагIа валарга хьежаш бегIац объединене. Цхьа бахьан а сага ког дIакхийтача цу сахьате оарцагIбоал. Мотористкас Вазиева Лизас хаст-каста къахьегама дисциплина телхайора, балха тIера ювлар, ханнахьа балха хьаягIацар. Цеха болхлой юкъарча собране новкъосташа наьха санна бехк баьккхар Лизайх Тешаме къахьегарца коллективана хьалхашка бехказа ярга ше аьнна новкъосташта дош делар Лизас. Новкъосташа тIеххьара баьккха бехк бар из Лизайх. ХIанз болх дика бу цо. Цу тайпарча гIулакхех кIезига пайда балац. 1973 шерарчул дуккха а кIезигьеннай предприяте къахьегама дисциплина телхаеш йола моттигаш.

ХIамаш тегача объединенерча новкъостий судаша теркал ца беш битац общественни моттигашка коллектива члена цIи нийрчайоахараш а, — белггала аьлча, аьрдагIа лелараш, вытрезвителе нийслураш, кхыдола лер тIа доаца гIулакхаш леладераш. Новкъостий суда председателя Азарова Зинаидас массаза а оал: коллектива гоамал, эгIазал я вай советски морало яххача тайпара бахен болх беш ца ловрашка кхоачар.

Объединенерча ерригача новкъостий судашта новкъостал дара 1973 шера 7 сентябре фабрично-заводской комитето яьча решенегIа 10 саг юкъе а волаш вIашагIъеллай объединенерча ерригача новкъостий судаша решенеш нийса йой хьожаш йола новкъостий судий совет. Эшаш моттиг хилча юридически новкъостал а ду царна. Балха план оттаьй советаша. Цу плана тIа оттадаь новкъостий судий членаша паччахьалкхени праваи ладдаш а хIаьта иштта новкъостий судех йола Положени а Iомаелга. Объединенерча ерригача новкъостий судий болх вIаштIехьа а боахаш. Совето юкъ-юкъе ший заседанешка ладувгI новкъостий судий председателаша баьча балхага, цу тайпара моллагIча новкъостий суда балха тIара кхоачамбоацараш шоай ханнахьа дIа а доахаш.

Цу тайпара гIулакхаш чакхдахарах вIаштIехьлаьннад ерригаш а хIана яц аьнна йолча филиалашкара бахьан доацаш балха тIера бувлар. кхыча тайпара бокъонаш телхаяр санна йола къахьегама дисциплина телхаю моттигаш дикка кIезигъе.

Л. ЕМЦОВА,
Нохч-ГIалгIай АССР юстице министерства консультант.

ШОАЙ ДОШ КХОАЧАШДУ

Пятилетка чакхйоалача шера доккхий социалистически декхараш тIайийца къахьег Сунженски района чуоттадаь хьайбаш кхоабача «Сунженский» совхоза болхлоша.

Уж дика вакъабахар дунеи халкъашта юкъерча цIейна — I Майнеи Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дизарaи. Биъ бетта задани тIехкхоачашйир. ПланагIа 900 центнер йолча 981 центнер дулх гIаккхетийтар хьайбашта. Шера планагIа 99 эзар сома пайда бе боагIача биъ бетта баь пайда 42 эзар сом ба.

Къаьстта дика къахьийгад воккхагIволча скотника Байсагуров Бекмарзас, скотникаша Ахмадов Пахрудина, Дерешева Заловбас. Цар кхоабача доахана хIаранена дийнахьбус юккъера лаьрхIача планагIа 500 грамм тIаккхета йоагIача 1054 грамм тIаккхийтар.

Парте XXV съезда ма-боагIара вакъарбахара кхы а доккхагIа декхараш тIайийца къахьег «Сунженский» совхоза болхлоша.

Ю. ЮСУПОВ.

ХАЛКЪА ДЕНАЛЕРА КЪОВСАМ

(1919—1920 шерашка Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша моттигерчеи кIайгвардейскии контрреволюцеиа духьала лоаттабаьча классови къовсама историцара).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ халкъ патриархально-родовой стройгара хIана денадаи аьнна денад революцега. из классашта декъалуш а классови къовсам лоаттабеш а хиннадолла хIама тайпашкареи дывгареи хьадоагIаш да яхаш лийнна бола-историкаш хиннаб вайна 20 шерашка Iилмания духьалерча цу уйлашта критика йир цу хана а. Цу хана историе Iилма боарам доха хилчаах, историкаш-марксисташ тоъал ца хиларах кхоачамбоацараш гучадаьлар «целиии поток» яхача теорена ера критикашара.

ХIанз а коадоагIаргба вай республике дахача халкъий историе цхьайола оагIоши моттигаш сов тIех хестаеш бола нах.

Цудухьа боккхача лоархIаме я классови партийни позицешкара истори довзийта лаьрхIа йола КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X пленума (1973-шу) решенеш.

Вай республикерча къахьегамхошта интернациональни кхетам балара хьаштаща Iилмахошкара, историкашкара, школай преподавателашкара, идеологически фронта беррига болхлошкара тIагIоргтаьдаь дIадех дIаяхача хана хIамаш тIехдоахаш хестадера духьала, вай кравча халкъий воаIа йола оагIош къайлахьахьара духьала ховламбоалаш къовсам лоатталелга.

Къаьстта лоархIам болаш гIулакх да исторически дIадахарий нийса. Iилмо ма-яххара маIан делга. Цудухьа вай цIаьхха а юхадагайоххийтгарьа Советски Iаьдал бахьан долаш къахьегача халкъа моагIашта духьала къовсам лоаттабеш хиина событеш. Граждански тIема шерашка халкъа вахар дуккхазза кхерамеа хьале оттадеш моттигаш хилар. Иштта деникински эскара низ боккхагIа хиларах хенна Владикавказ Грозный йита а йита Астраханагахьа тIехьашка ца баьлча баланзар советски бIу.

Цу бIуи цхьа дакъа Серго Орджоникидзеи Н. Ф. Гикалои керте а болаш ГIалгIашкахьеи Нохчашкахьеи юха тIехьашка баьлар Царех цхьа отряд Ачхой-Мартановски хьунагIа гера дIа а даьккха яйхай цу юртарча контрреволюционни уйлаш йолаш болча наха. Из шоашта ма тезбинге а. революционни ГIойтIарча къахьегамхоша Грозне 100 дийнахьа баьча тIема турпал Дзалиев Хата керте а волаш бIаь говра баьри вахийтар царна оаргагIа. Цу отряде лора а беш, ГIойтIа. Алхазуров, ГехтIа, кхыча юрташка дIабигар эрсий цIеэскархойи болхлойи шоай цестий а беташ а тIехьа.

ДIайхача лазарах цамогаш, бгаькъанна тищбенна хиннача цIеэскархошта йIайха фусам кораийр нохчий гIалгIайи мугIарера къахьегамхой болча. «ГIойтIархоша тхоаш мел гIалбаха, дег тIара тIайийнар дIаала дешаш корадагIаи сона. — яхаш язду Гикало адъютанта А Попова.. — Тхо массава а шоай кхоаччара гаргара нах санна квартирашка дIатаврир, кхаьбар, гIулакх дора тхона, кога гIнос, барзкъа декъар Нохчий цIеношка, улицашка — массе метте шоай доттагIашта юкъе бар цIеэскархой. Массехк ди даьннача гIолла со дIайхача лазарах тамогаш хилар. гIаккха тоелар сона се чуйцана дезале даси нанаси санна сай еш хинна йоакхо»

Укх тайпара язду черсий революционера Улигова: «Цхьа юрт чаэр ГIалгIашкахьа 5—6. хIаьта цхьайолча моттигашка 10 а кхы дукхагIа а тьулалуш черсийн балкхаройи цIеэскархой боацаш ГIалгIай новкъосташа тха мел долча гIулакхашта новкъостал дора тхона ЦIаккха а тхоах лочкъавцар шоай юххе йиса сискала чIегилг. Iалаьмате хала ха яз йоллашехьа а»

Нохч-ГIалгIайченера дуккха юрташ бокъонца йола цIеэскархой лагераш а хинна дIаэттар Цхьа дезал бахацар цига эрсий, украинцаш, черсий, балкхарой. ЧIе казакаш шоайцига чу ца эиаш.

Мишта лелар нохч-гIалгIай буржуази — кулакаш эпсараш, шейхаш, моллаш? Деникина Нохчашкахьеи ГIалгIашкахьеи доал де оттабир халкъа даьогIа бола моэстагIий — инаралаш Алиев, Мальсагов. Царца цхьана кIайгвардейцаша эйха барт бир И Чуликова, Борщикова, Гучигова, Яндарова, А. Митаева.

ДЕНИКИНСКИ командоване нохчаштеи гIалгIаштеи ультиматум оттайир, кхы ха а ди а доацаш эрсий цIеэскархой, болхлой цар дезал хьалуба аьнна. Нохч-гIалгIай контрреволюционераша шоай хур дора къахьегамхошка ультиматум дIатIа а эцийта. большевикаш дIабалийта гIерташ.

Цу гIулакха къаьстта чIоагIа оаргагIбаьннабар Митаев Iаьла керте а волаш хинна лы кхайкабераш Цои цунна тIехьа латтарашеи шоай деникински агитаци йолаьяр. Серго Орджоникидзе ма-аллара, «цIеэскархой эггара чIоагIагIа йола лагерь» а хинна дIаэттача революционни ГIойтIанна духьала КIайгвардейцаштеи цар гIончаштеи — нохчий контрреволюционерашта къаьстта гоама бар гIойтIархойи цар бакъбола кулгалхойи — Давлиев Хата. Мохьмади Османи Ахматхановгlар. Яшуокаев Чода. Цапаев Махьмуд. Исаев Абдул-Рашид. Мутушев ИсмаIал.

Грозера тIехьашка баьннача эрсий командирийи тIема говзал йолча гIойтIархойи кулгалца юрт чIоэгIъеш. окопаш йоахаш бар бахха нах.

Нохчий контрреволюционераша — инарала Алиев Эрсихапеи бахача нахацарча гIулакхашта дуи гIонча доккхийча лаьттай да хиннача Урус-Мартанерча Чуликов Иб-рахIамеи кхоэза «авторитетни» делегаци яхийтай Митаев Баматгири шейха воI Митаев Iаьла керте а волаш эрсийи нохчийи большевикаш хьалулга вIаштIехьдаккха. Цхьабакъда цар леладаьчох хIама хиланзар. Советски Iаьдала идеяшта тешаме болча гIойтIархоша кхыметтел ладувгIа а тиганзар моллай делегацега.

Советски Iаьдала идеяй низаи Серго Орджоникидзе, А. Шерипов, Н. Ф. Гикало керте лаьттача большевикий говзача тактикой нохчашха болча лы кхайкаберий шоай барт эгIабир Мишта йигIар аьлча, авторитет йолаш бола, цхьабакъда бIаьхийчарех боаца цхьаболa моллаш духьала баьлар большевикаш деникинцашта дIакара баланта гIийртача дыпа керте латтарашта.

1919 шера бIаьстан юхье лаьра тIом лаьттар Долакха-Юрта, ТIой-Юрта ГIойтIа. Iаьлаха-Юрта, кхыча моттигашка. Цу тIем тIа цхьатарра турпалал гайтар нохчашеи гIалгIашеи эрсий цIеэскархошца цхьана.

ТолашагIа болча тIемахоех вIашагIтеха дар деникинций низаш. Советски Iаьдала тIехьа лаьттарел дукхагIа бар уж, нохчашкеи гIалгIашкеи вIалла йоацаш хинна артиллери ца йийнача а. Массехк дийнахьа тIом баьчул тIехьагIа моастагIаша дIалаьцар Долакха-Юрти Iаьлаха-Юрти. Низо эшадир къонахчал. Цунна тешал ду цу юрташка кIайгвардейцех духхьал вийна 1400 салте дIеваьккха хилaро, хIаьта ГIойтIа бIарччача дийнахьа тIом баьчул тIехьагIа инарала Шатилова дивизи тIехьашкаххесар 400 совгIа кIайгвардеец ве а вуш.

КЛАССОВИ къовсамий цIера юкъе чIоагIлора вай краерча къахье. Цхьой интернациональни классови доттагIал. Из дика гучаьдеккхар Долакха-Юртеи ГIо... лаьттача тIемашка боаба...

СОАХКАРЧУЛ ШОЗЗА ДУКХАГIА

Дика гIулакх балха юкъедихьад Грозненски района «Атагинский» совхоза къахьегамхоша. Гурахьа ялата йийна еррига культураш ворхI-бархI дийнахьа чуэца лаьрхIад цар. ХIаьта совхха ялат чуэцара 15 де доадир.

— Дерриге ялат групповой методах чуэца лаьрхIад оаха, — йоах совхоза директора Арбиев Мохьмада.

Шоаш лаьрхIар толамца кхоачашду механизатораша. Хьалхарча дийнахьа деза дика вIаштIехьбаьккха чакхбоах ялат чуэцара болх. Ши бIаь гектара тIара горох цаI-ах дийнахьа чуера совхозе. Цига болх беш хилар бархI жаткеи бархI комбайни. Жаткаша горох хьокхаш болх бир, хIаьта комбайнаш хьекха горох оардаш хилар.

Къаьстта дика къахьийгар горох хьоккхаш хиннача механизатораша Азиев Мохьмадеи Гейтамиров Оалхазареи. Норма 5 гектар йолаш дийнахьа 8—10 гектар горох хьеккхар царех хIаране. Иштта сиха чуийшар 200 гектара тIара мукх а. Укхаза хьинаре болх бир къонача механизатора Дараев Оалхазара. ЖВИ-6 марках йолча жаткаца шин дийнахьа 50 гектара тIара мукх хьеккхар цо. Мукх аьрдачул тIехьагIа кхай тIа диса ча сиха дIа ваьккхе лаьтта аха доладу, тIаккха доакъара лаьрхIа хьажкIаш дIаюв. ШозлагIа юш эзар гектара тIа дIае лерхI доакъара хьажкIаш, план 700 гектар йолча. Цу гIулакхо торо хулийтаргъя боахаме дикка доакъара база йолла а хIаьта дикагIа хьатIаьнна хьажкIаш ялата чуэца а.

КПСС XXV съезда сийна къахьегама вахте а этта укх шера хIара гектара тIара 26 центнер ялат чуда дага ба атагинцаш. Цу гIулакхо торо хулийтаргъя план 1700 тонн йолаш паччахьалкхенна укх шера 2000 тонн ялат дIадала. ЛаьрхIар кхоачашдаьчул тIехьагIа нийслагIча пятилетка планал совгIа атагинцаша паччахьалкхенна дIаденна ялат 1600 тонн хургда. ХIанз кIа чуэцаш ба совхоза механизатораш. Из 1700 гектара тIара чуда лезаш да.

Хьалхарча деноша цхьоалагIча отделене хIара гектара тIара 30 центнер кIа чудера. ЛаьрхIар кхоачашде атагинций торо йолга тешал ду цу гIулакхо.

— Ялат шин сменагIа чуэцилга вIаштIехьдаккхара къаьстта теркам тIабохийт оаха, — йоах Арбиев Мохьмада.

КIа чуэцача болх беш 20 комбайн, царех пхиъ керда «Нива» яхараш, 37 автомашина, лафеташ тIехьатесса 10 трактор я. Ялат чуэцача дакъа лоацаш бола берриге нах лаьрххIа вIаштIехьъяьха хиннача курсашка, кружокашка дийша ба. ХIаьта «Нива» яхача комбайнаш тIа болх бу механизатораш Таганрогерча комбайнаш еча заводе вIашагIъехка хиннача курсашка дийша ба.

Еха моллагIа агрегат сихехи дикеи тоаяра лаьрххIа пункташ вIашагIъехкай. Цига болх бераш говза мастераш-наладчикаш ба Бохама керттерча механически мастерскешка дийнахьа а бус а болх беш нах хул.

— Наьха балхацара моральни материальни безам совбаккхара, социалистически яхь нийсса лелаяра йоагIа йоакхо ю совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша, — йоах совхоза рабочкома председатела Пучаев Лечас. — Иштта, яхьа итогаш хIара дийнахьа ю. Яхье хьалхара моттиг яьккхача комбайнера, шофера карара кара тела ЦIе вымпел лу. ХIаьта шийн балха нормаш тIехккхоачашъеш къахьегачарна ахчан совгIаташ тел. Цул совгIа, ялат чуийца даьнначул тIехьагIа яхье хьалхара моттиг яьккхача комбайнера туристически путевка лургья.

Колхоза кулгалхоша шоаех еча йоакхонга хьежжа дика къа а хьег механизатораша.

Е. МАКСИМЕНКО.

ЯХЬЕ БАЬННАРИЙ ГIУЛАКХАШ

КПСС XXV съезда сийленца накъабахара тIагIертта къовсам лоаттабеш ба Карабулакски химически реагентий завода болхлой. Валовии товарнии продукци арахецара ах шера план ханал пхи де хьалха кхоачаш а яь, планал совгIа цар арахийцай 100 эзар совгIа сома маьха товарни продукци, цу даькъе 50 тонн «КССБ» яха химически реагенташ а йолаш. Планал совгIа реализаци яьй 40 эзар сома маьха продукцена.

Уж толамаш доахача хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я Жидков Виктор Александрович керте латтача цеха коллективи Болтовская Вера Георгиевнас кулгалду «Г» яха смены.

И. КОСИВЧЕНКО,
Карабулакски химически реагентий завода планови отдела начальник.

□ □

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината коллективо товарни продукци арахецара ялх бетта план 25 июне кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцад 1,5 миллион гаргга сома маьха фенол, ацетон, спирт, изопропилбензол, кхыйола химически продукци. Ах шера заданел совгIа маьхала яьккхай бIаьш эзараш сомий маьха товарни продукци.

Комбината цехашта юкъе хьалха латтачарех я Нырков Валентин Ивановича кулгалдеча № 17—18 йолча феноли ацетони арахецача цеха коллектив. Цо цхьа кIира ханал хьалха кхоачашъяьй товарни продукци арахецара ах шера план.

А. РОМАНОВА,
Химкомбината инженер-экономист.

□ □

Пятилетка тIеххьарча шера задании пхе шера плани ханал хьалха кхоачашъяра къахьегама вахте эттай «Южэнергохимзащита» Грозненски участка коллектив. Дерригача технико-экономически хьоккхамий бетта план 24 июне кхоачашъяьй цо. Оборудовани мукх ца яийтара дукха балхаш даьд цо «Грозэнерго» предприятешка, А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе, фосфорни тухий Чир-Юртовски заводе.

— КПСС XXV съезда сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьй болхлоша, — йоах участка начальника Мишин Валерий Николаевича. Социалистически яхье хьалха а латташ участка дикагIбола болхлой лоархIаш ба кислотоупорщикаш Ю. Желтобрюхов, А. Жданович, С. Султанов, А. Гацоев, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

Йоли, сенажи, силоси йолаш 500 тонн витаминни баьций хьоар кийчде шоашта хьалхашка укх шера декхар оттадаьд Сунжечски района Кирова цIерагIча колхоза доакъараш Iалашдераша (план 300 тонн йолча).

Цхьа кIира хьалха дIабодабеннаб колхозе баьций хьоар даккха. АВМ-04 яхача цхьан агрегато шин сменагIа болх бу. Юкъера лаьрхIача деннеи бийсанеи 3—4 тонн продукци йоаккх цо.

Шоай декхарех дика лоархIабу установка механик Бузуркиев Султан-Гири, болхлой Дзаурова Марем, Бузуркиева Iайна, Точиева Марем. Баьций хьоар даккхара агрегата эша моша доакъар хаддан-за хьатIаккхухьаш, шийн дийнахьара балха нормаш 150—176 процент кхоачашъеш къахьегаш ва механизатор Бузуркиев Мухьмад.

Установка коммунистически къахьегама бригада коллективо хIанзле а 150 тонн совгIа витаминни баьца хьоар даьккхад. Шоай дош толаме кхоачашдергхиларах шек бац доакъараш кийчдераш.

СУРТА ТIА: АВМ-04 яхача агрегато беча балхага хьожаш ва механик Бузуркиев Султан-Гири.

И. ПЛИЕВА сурт.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

АХАРХО

Укх шера дукха гIадвугаш дола хоамаш хиннад Зейта вахаре. КIира цаI, шиъ кьахат доагIа цунга. Массане а даькъал ву Мациев Зейт из Къилбаседа-ХIирий АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжарах.

КорагIа арахьеж Зейт дарзах делха доладеннача догIанга. Фу уйла я хIанз цо ахархочо ер? Хетаргахьа, укххаза цIагIа а цунна гу шийн доккха кха. Иштта оамал йолаш ба берригаш а хIана бац аьнна ахархой.

ЦIагIа а, ара а, нахаца вар аьнна а, цхьаь висача а лаьттанцара уйла дагаръялац царна.

— Тахан сай кхай тIа хиннав со, — аьлар цIаьхха Зейтас. — Дика дар-кх тахан догIа делхаре, аьнна чуненавар со. Дог доах аз укх делха доладеннача дарзах догIа хилар.

— ХIара сага дукха еза ше ваь моттиг. Хоза да Зейта ваьча юртара Iалам. Чермен яхача юрта юкъе гIолла доагIача ГIалмес кхы а толашагIа ду из сурт.

Дукха халонаш ла йийзай 55 шу даьннача Мациев Зейта. Вай Даьхено немецки фашисташта духьала тIом баьча халача шерашка Казахстанерча Тургайски металлургически комбинате къахьегаш хилар, цул тIехьагIа Орджоникидзерча № 5 йолча гIишлошъерий управлене. Ше болх беш мел хиннача моттигашка лерттIа кхоачашдаьд цо шийна хьалхашка лаьтта декхараш. Цхьабакъда боккъонца дола къахьегама ираз укхаза, ше ваьча юрта къахьега волавелча мара дайэадац Зейта. Лоаман керо лакхача сигала низ бола шийн шера ткъамаш дIа-хьа дохийташ санна, шийн мел дола хьинар оарцагIдаьккхар Зейта колхоза бIарг дIа ма кхоачча укхача кхашка ше къахьега волавенначул тIехьагIа. Иттех шу даьннад цул тIехьагIа. КIезига ха яц из.

— Цу шерашка аз кулгаллеш хиннача звенона карагIдийнна гIулакхаш кIезига дац, — йоах ахархочо. — Бакъда толамга бода никъ цIаккха а хиннабац этта, халонаш ла ца езаш.

Мациев керте эттача звенос хьалхарча шерашка доахаш хинна толамаш во лархIа йиш йолаш дацар. Бакъда цIи хезача колхоза дикагIболча звеньевойша Алагов Темирбе, Теркоев Султана, Мириков Сергея кулгалдеча коллективашта карагIдувлаш хиннача гIулакхашта тIаккхача гаьна дар.

Иштта дIадахар цхьа-ши шу.

— ЦIаккха а дагара далацар сона фу бахьан долаш хьалха бувл-хьогI уж яха хаттар, — йоах Зейтас. — Лаьтта а хаоттама хьалаш а цхьатарра доллаше а хьокхамаш дикагIа дар кхыча звеной.

Юххера а кораьдир ахархочоа ше лехаш хиннар. Мациева звенона чувоагIача 30 сага юкъе нснагIа бараш агротехнически знанеш йоацаш баб. Цудухьа юрта боахама культураштa лерттIа Iунал де хацар цгрна.

Дукха ха ялалехьа из дош оттаду цо колхоза правленеи парткомаи хьалхашка. Агротехнически дешар вIаштIехьдоаккх.

Цу хана денз эргадала доладелар Мациев Зейта кулгаллеча звено гIулакхаш. 1972 шу долалуш цо лаьрхIар 116 эзар сома маьха юрта боахама продукци чуэца. Денна дош тIехкхоачашдир. Чуена продукци 124 сома маьха яр. Кхаш ледадеча звеношта юкъе яьржача яхье цу шера кхоалагIа моттиг яьккхар Мациев Зейта звенос.

Цох кхоачамбеш вацар звено кулгалхо. Шийн звено яхье хьалхаяккха декхар оттадир цо. Цхьан шера кхоачашлургдолаш гIулакх дацар из. Дукххача хана лаьрхIа план яр из.

ХьатIаккхаьчар пятилетка лоархIамегIа дола шу. Цу шера кхыйола культураш кIезигагIа а юш 30 гектара тIа коартолаш дIайийра цун звенос. ТIаккхаьчар гуйре. Чуийцар хьувкъам. ХIара гектара тIара 201 центнер коартолаш яьлар. Из боккха толам бар. ХIаьта а раьза вацар из цу хьувкъама.

— Вай декхар да, — йоахар цо шийн новкъосташка, — гектара тIара кхо бIаь гаргга центнер яккха. Соахка хIара гектара тIара 250 центнер коартолаш чуя социалистически декхар тIайийцар Зейта звенос.

— ЛоархIадарий шо, Зейт, цох? — хетт аз.

Велакъежав ахархо.

— ЛоархIадаь а Iензар. ХIара гектара тIара 281 центнер коартолаш чуийцар.

Цу дешашта кхы хIама тIатоха дезаш дацар. Бакъда сона хоаш дар атта доацаш эттача цу шера звенона хьалхашка дукха халонаш нийсъеннилга. Кхерам бола лазараш, зене йола садоалла хIамаш хиннай кхашка. ДогIа ца делхаш йокъал латташ а дикка ха яьккхар. Уж еррига халонаш эшайир ахархоша.

ХIаьта Мациев Зейтийна елар «Знак Почета» яха орден.

— Аз сай звеноца дIадахача шера даьхача толамий къайленаш хьаювцар дехаш каст-каста нах хул со волча, — йоах Зейта. — Керттердар, сога хьаьттача, дIадувцы дола фу дика хилар да. Тха колхоза дIадувш мел долча коартолий сортех дикагIа «Волжанин» яхар лерхI аз. Укх тIехьарча кхаь шера из санна кхыча сортагIа йола коартолаш а кхеяьй оаха. ДIаде лаьрхIа коартолий фу харжа а хержа дIадулл оаха Iан замалахьа. ХIаьта бIаьсти йоаллаше а коартолаш юха хорж. ХьатIаяргьяц аьнна хеташ йола телха йола цхьа бурилг юкъе бахийта йиш яц дIаде кийчдаьча фуна. Нагахьа санна коартолаш шин-кхаь шера цхьан кхай тIа юш хуле, пайда боккха хургбац. Кхы толашагIа хургдац гIулакх хьалха баьцадаараш хиннача кхай тIа из культура дIайийча а. Хьалха хьажкIаш йийна хиннача кхай тIа, е гурахьа дув ялат дийна хиннача лаьтта тIа коартолаш дуккха а дикагIа хьувкъ.

Иштта дувц ахархочо цун «къайле» ха безам мел барашка.

Укх шера хIара гектара тIара 300 центнер коартолаш чуя дош деннад Зейта звенос. Шоаш денна дош кхоачашдара хьинар, низ кхо ца беш къахьегаш ба цун новкъостий Сидаков Мухтар, Беков Таймураз, иштта кхыбараш а.

М. ОСМИЕВ,
«Ленина байракх» яхача Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни районни газета редактора заместитель.

ВIАШИ ДАГАРА КЪАХЬИЙГАЧА

Пятилетка шерашка дукха промышленни гIишлош хьалъяьй вай Нохч-ГIалгIай республике. ХIаьта укх шера хьалъяь яла езаш я дукха лоархIаме объекташ. Царех цаI я Грознерча Микрорайне хьалъеш латта троллейбусни депо. Из хьалъяра паччахьалкхено хьахийцад цхьа миллиони 330 эзари совгIа сом. Цу ахчах бизза пайда а эцаш укх шера 15 декабре из лоархIаме гIишло йисте а яьккха паччахьалкхен планах эксплуатаце дIаяла езаш ба генподрядчика Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене № 5 йолча гIишлонмонтажни управлене гIишлошъераш. ХIаьта КПСС XXV съезда сийленца накъабахара шоай торонашка а хьежа керда социалистически декхараш тIаийцад цар цхьоалагIча декабре из объект йистеяккха. Укх шера цар де деза 760 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш. Уж толамца кхоачашдергхилар хьахьокх доахача къахьегама толамаша. ГIишлон-монтажни балхаш дара пхе бетта план кхоачаш а еш цар генподрядагIа даь балхаш 247 эзар сома маьхеи шоай низаца даь гIишлон балхаш 155 эзар сома маьхеи да. Июнь бетта план а тIеххкхоачашъяьй.

Троллейбусни депо хьалъе йолаелча деза даь балхаш малагIаш да? Административно-бытовой корпус хьалъетта а яьнна чура штукатурни балхаш а даь даьинад. Депо доккхача коа асфальт йилла боалаш латт. Производственни корпуса бетонни нийнаш кийчдара де дезача балхех 80 процент дараш йистедаьннад. Троллейбусашка хьежара дола каналаш кийчдечара балхаш а 90 процент чакхдаьннад, производственни корпус хьалъетта яьннай. ХIанзчул тIехьагIа цига де дезаш да отделочни балхаш, е езаш я бетонировании проемаш, цхьадола плотникаша деш дола балхаш, облицовка елга, кхыдола кIезига балхаш.

Уж толамца кхоачашдара еррига шоай торонаш оарцагIа яьхай гIишлошъераша. Цига хIара сменагIа нормаш 125—150 процент кхоачашъеш хьинаре къахьегаш я Темирбаева Анисат, Еременко Нина Федоровна, Ильясова Фатима, Кречетов Павел Максимович, кхыбараш керте латта малярий, бетонщиков, плотникий, кхыча професех йола бригадаший Шляхтин Алексея кулгалду металло-конструкцие звенон. Генподрядчикий 80 совгIа гIишлошъер ва цига верригa а къахьегаш вар.

ХIара кIирагIа бригадираш хьагул а баь бригадаша бе беза болх дIабовзийт Мусостов Саид-Ахьмад керте латтача участка кулгалхоша. ХIаьта цар шоай аргIагIа шо-шоай бригадерча гIишлошъерашта дIадовзийт хьалхашка латта декхараш. ХIара кIирагIа пIаьраска дийнахьа производственни совещане дувц бригадаша даьха толамаш. Цига дакъа лоацаш хул участка кулгалхой, СМУ-5 кулгалхой, иштта КПСС Нохч-ГIалгIай обкома гIишлошъеча отдела викалаш. Уж берригаш шоайла дагабувл тIа-тIа болх тоабара, дIа-юха йовзийт яхье хьалха латтарий опыт.

Цхьабакъда, гIишлошъерий болх тIехьатетташ дола бахьанаш а нийслу. Каст-каста нийслу бетон ца хилар бахьан долаш бетонщикаш болх бе йиш йоацаш багIаш. ГIишлошъеча механизаци еча управлене кхоачашдеш дола балхаш дукхагIйолча хана нийса доацаш хул, хьейта материалаш, оатхалаш комплектно йоацаш хул.

ГIишлошъерий балха чIоагIа Iаткъаш да цига болх беш йолча субподрядни организацеша «Кавсантехмонтаж» «Кавэлектромонтаж» шоай план кхоачаш ца еш хилар. Цар шоашта хьалхашка латта декхараш бетта-бетта кхоачаш ца дарах дукха балха ха зехьа йоаю генподрядчика гIишлошъераша. Укхаза белгалдаккха дезаш да субподрядчикаша а генподрядчикаша санна цхьоалагIча декабрга кхачалехьа шоай дерригa балхаш чакхдахара доккхий социалистически декхараш тIаийцача бакъахьа хилар.

Заказчик йолча Грозненски горисполкома УКС бехкагIа а дукха балхаш тIехьадоах лоархIаме объект хьалъеча. «Кавсантехмонтаж» эшаш йола болераш, «АПВС» яха отопительни агрегаташ, вентилятораш, кхыйола оборудовани йоацаш я е маца хургья ховш а яц. ХIанзчул бутт хьалха электрикашта лаьрхIа № 8 йола тяговни подстанци монтаж яра дIаенна й. Цига эшача 43 оборудованех УКС-а хIанзалца хьаейтар кхо трансформатор мара яц. Цига сихха эшаш я щетокаш, выпрямителаш, кхыйола оборудовани. Уж тIехьа а ца тетташ Iалашъяра сиха оарцагIа бала декхарийла ба заказчика УКС-а кулгалхой.

Укхаза белгалдаккха дезаш да цхьаькха. Из лоархIаме гIишло хьалъеча балха тIа цхьаккха хьовзам ца хилийтара шоашта юкъе айхха бувзам оттабе беза генподрядчикаша, субподрядчикаша, заказчикаша. Нийслу кхоачамбоацараш массане а юкъарча низаца дIа а доахаш ханнахьа лоархIаме объект хьалъяь яккхара дерригa шоай низаш тIадерзаде декхарийла ба уж.

Б. КОСТОЕВ.

КПСС XXV СЪЕЗДА СИЙНА

КПСС XXV съезда сийна лакхара социалистически декхараш тIаийцад «Индпошив» яхача фабрика хIамаш тегарий коллективо. ХIанз хьинар айдаь къахьег цо шийн дош кхоачашдара. Укх шера 25 июне кхоачашъяьй фабрико ах шера план. Бутт чакхбалале 35 эзар гаргга сома маьха бахача наха гIулакхаш даьд.

Социалистически яхье хьалха я №№ 1, 4, 17, 8, 22 йола ательеш. Царна керте латташ ба заведующеш М. Дошукаев, Р. Тумгоева, М. Сабадаш, А. Ульянова, Н. Олейник.

* * *

Къахьегама хьинар айденнача хьалашка тIаийцар «Кавказтрансгаз» объединене коллективо КПСС XXV съезд гулъяах бола КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленума соцам. Цун сийна лакхара социалистически декхараш тIаийцар газовикаша. Цар лаьрхIад Къилбаседа-Кавказеи мехка центреи халкъа боахама газ ялара шера план укх шера 10-гIча декабре кхоачашъе. Планал совгIа 350 миллион кубометр доагор дIакхоачаргда бахача нахага. ХIаьта пятилетка заданеш 1 декабрь хьатIаккхачале кхоачашъе лаьрхIад газовикаша. Газ дIакхачийтарга дIадодар 4 процент лохдара чотах 500 эзар сом кходе лаьрхIад цар.

Грозненски В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводерча установкашта юкъе эггара йоккхагIа ярехи социалистически яхье хьалха латтачарехи я цхьоалагIча цехера № 8 йолча установка коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара пхе бетта план 101,7 процент кхоачаш а еш, планал совгIа цо арахийцар эзараш тоннаш мехкдаьтта сийрда продукци. Июнь бетта кхы а дикагIа къахьийгар установка технологаша. Цудухьа массехк ди ханал хьалха кхоачашйир цар ах шера план а.

Цига къаьстта дика къахьегаши даим социалистически яхье хьалха латташи я йоккхагIйола оператор Сурцева Клавдия Андреевна керте латта коллектив. Пхи шу гаргга ха я смена кулгалхочо из болх бу. Шийн смена болх дика вIаштIехьбаккха ховш я из. Цудухьа цун сменас технологически режим толхаяь цхьа моттиг нийсъеннаяц. Арахеца продукци дукхеи дикеи мара хилийтац смена технологаша.

Иштта дика кулгалхой производственники хиларал совгIа общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоацаш я Клавдия Андреевна. Цо цIенеи диззаи кхоачашду цхьоалагIча цеха комсомольски бюро члена. «Современник» яхача пенгазета редактора декхараш.

СУРТА ТIА: К. Сурцева керте латтача смена технологически режима даннешка хьожаш ва цхьоалагIча цеха начальник С. Гуменюк.

А. ПАНОМАРЕНКО сурт.

ЯЛАТ ЧУЭЦАШ ДА

Пятилетка чакхйоалача шера 2175 гектара тIара гурахьа дийна ялат чуэца дезаш ба Урус-Мартановски района «Горец» совхоза кхаш лелодераш. Ялат чуэца доладаьча хьалхарча деношка шерра социалистически яхь яьржай механизаторашта юкъе ца дойташи лоацача ханеи ялат чудара. Механизаторий хьинар айдаьд, къахьегама овсарле лакхъяьй кхетамца отталь юкъе йоалаьча материальни, моральни совгIаташ дара мероприятеша.

ДIадахача цхьан кIира 4 эзар совгIа центнер ялат аьрдад совхозе.

Хьалхарча деношке гучабьлар кхашкара турпалаш. Дийнахьа 25 гектара тIара ялат хьакха касарах Iодиллар комбайнера Гакаев СаIида, план 17 гектар йолча. Цул дукха тIехьа ца вусаш лакхара хьокхамаш доахаш хьавоагIа Джамалдаев Резван. ХIара гектара тIара 25 центнер йоал юкъера лаьрхIача, план 24 центнер йолча.

Ялат чуэцача агрегаташка хадданза болх байтара мел эшар дика вIаштIехьдаьккхад укхаза. Ханнахьа кхача бахь кхай тIа.

Шерра даьржа дIахьош да совхозе ялат чуэцар.

С. МАДАГОВ.

эрсий цIеэскархой герзага гIоллaрча шоай вежарашца гIалгIашцеи нохчашцеи цхьана цхьан кашмашка дIабехка хилaро. «Юкъарча моастагIчоа духьала тIом а цхьана баьб, дIа а цхьана бохка беза» — массава раьза а волаш цхьатарра соцам бир лоаман наха ШерIо оттадаьраш иштта кагдора классови моастагIчоа духьала эрсашеи вайнахеи цхьана лоаттабаьча къовсамо

Халкъий доттагIалеи цхьана тIема гIулакхаш лелладареи большевистски идеяш лоаман наха дика хьатIайийна хилар къаьгга хьахьоккхаш дар Черсаша гIалгIай партизанашца цхьана Ахлово яхача черсий юрта юххе деникински пластунски ши батальон хIалакьяр. Черсий контрреволюционера, 4-ча участка начальника князя Астемирова, велхача дIакхаьча кIайгвардейций командованегара новкъостал а дехаш, яздаьд: «Дика хургдар, нагахьа санна Серебряков (Деникина оттаваьчерсий паччахьа — В. А.) шийн отрядаца укхаза кхоачаре Ахловои Исламовои санна йол-ча кхерамеча пункте алкха цхьа дивизион яйтар — ахловцаша гIалгIай партизанашца цхьана цига хIалакьяь 7-гIеи 12-гIеи батальонаш санна хIалакье яйтар хургдар».

Вай раьтен паччахьалкхени вокха деятель а юкъарчал доацаш Деникина духьала лоаттабаьча къовсаме Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой кулгалхо а хиннача Серго Орджоникидзес РСФСР Халкъа Комиссарий Советага ше яхьийтача доклада тIа яздаьд: «Инарала Ляховна, Терско-Дагестански края главнокомандующена хьалхашка массехк ди дадалехьа (ГIой-тIара тIом чакхбаьнначул тIехьагIа — В. А.) Нохчече караерзаяра дош эттад. Низаш тIа а эза фронт хьайийллай цо Гудермесера ГIалгIай довзонга кхаччалца».

Цу доклада тIа яздаьд цо 1919 шера ахка хьатIаоттале Деникина йохаяьи йоагаяьи Нохчашкахьа 17 юрт а, хIаьта иштта йоха а яьй, йоага а яьй гIалгIай ши юрт — Долакха-Юрти ТIой-Юрти.

Укхаза белгалдаккханза даргдац, нохч-гIалгIашха болча шийн контрреволюционерашкахьара новкъостал хиннадецаре, шийн бIехача гIулакхa Деникина из аьттув барг ца хилар. Шоай халкъ дехкараш керте лаьттача къамаи контрреволюце хьинаре новкъостал даьд Советски Iаьдала моастагIашта — кIайгвардейцашта. Нохчашкахьа И. Чуликова инициативагIа «Нохчече большевиких Узун-Хьажийи баьдаех IоцIенъяра комитет» вIашагIъеллар И. Чуликов ше председатель а волаш. Цунна юкъе бахар Нохчашкахьа цIи хеза бIаьхий нах — купецаш, мехкдаьтта промышленникаш, паччахьа эпсараш. Шоай къам дохкагах цIи хеза хинна Мирзоев, Арсанов, Мациев, Дендаров, Мустафинов, Цутиев, Хамирзоев, кхыбараш.

ГIалгIашкахьа къаман контрреволюцена керте лаьттаб инарал Укуров, полковникаш Курисеи Шахмурзиеви.

Вайнахьа къахьегамхоша уж хьал ца лацарал совгIа, царца хоалдамболлаш къовсам а лоаттабаьб. Кавказера хьал дика довзаш хиннача А. И. Микояна 1919 шера гурахьа «Правда» яхача газета тIа яздаьд, шоай контрреволюционераш къаьстта лира тоIабу гIалгIаша, яхаш. Из бакъдеш дола масал дояладаьд цо; низагIа нах деникински эскаре боахилга кIайгвардейски сатрап Курнев ве а вийна, юкъагIдаьккхад. ХIаьта И. Чуликова вIашагIъеллача «Нохчече большевиких IоцIенъяра комитето» нохчий къахьегамхошта мел «влияни» яьй хьахьокх, цун орган хинна «Нур» яха газет цкъа мара араа ца даларо. ХIаьта из алхха цаI мара йоаца номер а еша безам хиннабац цхьанне а, цудухьа самолета тIара чу а кхувсаш йоаржаьй из наха юкъе. Иштта, хьахиннад а эалалехьа дIадаьннад газет.

Деникински, казакий, нохч-гIалгIай контрреволюци вIашагIа а кхийтта, мел шоай хур дагах мегадац царна Советски Iаьдалцара вайнахьа безам юхьбаккхе цун моастагIашта герза низаца цар еш йола духьале кагъен.

КОММУНИСТИЧЕСКИ парте, цар тешамеча ленинций С. Орджоникидзеи С. Кировеи, цар соратникий А. Шерипова, Н Гикало, Г. Ахриева кулгалца дIахо а къонахчал долаш къовсам лоаттабьб цар Советий къонача республика моастагIашта духьала.

Деникински командоване мел шийн хур даьдале а, цуна мегадац нохчий къахьегамхошка шийна гIулакх дайта, шоай эскаре уж кхувла.

Советски Iаьдал бокъонца котдалалца йолча хана къахьегамхоша къонахчал долаш къовсам лоаттабаьб деникински полчицашца. Нохчийни гIалгIайи къахьегамхоша шоай цхьацца мара боаца етт а бохкаш патроваш ийяьй, хIаьта царех цхьаяраш Шатоерча гикаловски отряда дIатийнай. БIарчча 1919-гIа тIема шу чакхдалладаца вай края лоамашка хинна цIе отрядаш кхачанцеи барзкъашцеи Iалашъяьй нохчийн гIалгIайн къахьегамхоша. Гикаловцаша шоаш шоашта дагадоагIара дувцаш язду, отряд Iалашъеш хинна Аргунски чIоже гIолла чакхбоалаш хинна никъ вахара никъ а хинна дIаэттар яхаш.

Кхыметтел Советски Iаьдалца моастагIал долча горски правительство оалаш хинначун «Вольный горец» яха газет а из бакъ ца дича даланзар. «Аргуна лоаман чIоже гIолла хьалъухх, — яздаьд цо, — жувраах, дулхах, фуэх етта вордаш. Воздвиженски Гикаловски отряд кхачанцеи кхыча кхоачамцеи Iалашъеш я уж».

Къахьегамхоша эрсашха болча шоай вежарашта — большевикашта дIателар цIоашка долаш дар, хIана аьлча, царна ховра уж котбаларца мара шоашка ираз вахар кхоачаргдоацилга. Из новкъостал кавказерча къамий хьеша-да лоархIаш Iаьдал хиларах деш дацар, болхлошца шоай классови солидарность хиларах деш дар.

ХIаьта цу ханна юрташ йохае, гикаловцашта кхачен тIема кхоачами нийца йолха лоамаи наьха обозаш йовхара деникиншашта новкъостал деш бар Чуликов ИбрахIам, Алиев, Борщиков керте лаьтта контрреволюционераш.

Уж йоацаш, кхы а дуккха хиннача факташа хьахьокх, Нохчашкахьеи ГIалгIашкахьеи цхьа моллагIча тайпара а ца латташ, лиреи иреи классови къовсам лаьтта хилар. Из ха ювцаш, цу 1919 шера А. И. Микояна «Правда» яхача газета тIа яздаьд, «лоаман наха новкъостал дийхар большевикашкара, азербайджански бусалба наьха комитетагара а ца дехаш».

11 Эскара Реввоенсовета ше доклад еш Н. Ф. Гикалос белгалдаьккхад, нохчийн гIалгIайн шоай къаман-дын оамал бахьан долаш гIувтт яхаш мел чIоагIа тешабе гIерташ дувце а — из бакъ ца хилар. Уж еррига оамалаш дIайоалаши дIаяьннеи я. Лоаман наха дезар, лерхIар цаI да — Советски Iаьдал».

1920 шера 17 марта ши колонна яь вIашагIа а кхийтта Гикаловски Гойтински цIеэскархой отрядаша лира тIом а болабаь кIайгвардейцех мукъаьккхар Терека пролетарски центр — Грозный. 23 марта гIалгIайн гикаловскии партизанаща, цу массанена а кулгалдеш А. Огурцов а волаш, Владикавказ хьаяьккхар. Иштта, контрреволюци бокъонца хIалакьярцеи Советски Iаьдал дизза котдаларцеи чакхбаьлар Тийрка йистера граждански тIом.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша Коммунистически парте кулгалца, сийлахь-доккхача эрсий халкъа пролетариатои Шеча Эскарои вежарашха новкъостал а деш, йаьххача ханеи тIагIерттаи къовсам а лоаттабеш кIалхарадаьккхар шоай хьамсара Советски Iаьдал.

Вай мехкарча къахьегамхоша чурчеи арахьарчеи контрреволюцена духьала цхьана лоаттабаьча къовсамах, новкъоста Л. И. Брежнева маьаллара, «классови хьашташи лерхIараши цхьатара хиларца вIашагIкхийттача къахьегача наьха сийлахь-доккха вошал хьахиннеи чIоагIденнеи, историе чухь хиланза йола, ала бокъо а йолаш вай деникински халкъий доттагIал оалаш йола отношенеш хьахилийта йола лард хилар».

Деникина духьала къовсам лоаттабаьча революционерийн турпалийн гIулакхаш а сийле а, вай даь даьй, даьй, поаной сийле лакха лоаттаяри лорари вай деза декхар да. МоастагIаша къонача Советски республика духьала лоаттабаьча классови къовсаме хьахинна вай мехкарча халкъий доттагIал лорадар, дегIаккхувлар, чIоагIдар хIара советски сага сийлахь декхар да.

А. ВАЦУЕВ,
Нохч-ГIалгIай историе, метта, литература Iилманатохкама института Iилмаш болхло.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

БОЛГАРИ. Сийлахь - доккха памятник дегIад Софисе славянски йоазув хьадаьрашта Кириллан Мифоденей — нар цIераш лелаеча Халкъа библиотекана хьалхашка.

БТА — ТАСС сурт.

ИНДИ: ХАЛКЪА ЛОIАМИ АЬТТЕХЬАРЧАР ТИЙША БОЛХИ

Инде президента Фахруддин Али Ахмеда 26 июне хьакхайкадаьд чурча кегаро тIаоттабаьча кхерамца дувзаденна мехка чрезвычайни хьал оттадеш хилар. Радио чу гIолла къаманга кхайкарал дир Инде премьер-министра Индира Ганде. Цо хьакхайкадир, чрезвычайни хьал чурча кхерамзленна кхерам тIатувсаш йолча оппозиционни партеша леладу тийша балхаш правительствана гучадаларца дувзаденна оттадаь хилар. «Вай дезагIа дола декхар, — аьннад Индира Ганде, — цхьоагIон барти лорабар. Вай мохк бIарчча хилийтара декхаро дIадех ходамболлаш дола гIулакхаш чакхдоахилга».

Премьер-министра Индира Гандин цун правительства политикеи хьаллоацаш митингаш хиннай укх деношка ерригача Инде. «Индира Ганди — из Инди я, Инди—из Индира я», «Халкъа ца хилча вргйоацаш я Индира». «Индирас кулгалле деза мехка» — керте гIолла даь цу тайпара йоазош я долаш индийски газеташа дукха хоамаш кепатеха арадаьхад Индира Ганде правительствацарча солидарноста кампане хьакъехьа. Цунца дувзаденна «Хиндустан таймс» яхача газето белгалдоаккхар, «митингаш премьер-министр хьаллоацача дуккхача наьха лоIам шиь-шегIа хьахьокхилга хилар».

Цу цхьан ханна Инде цхьайолча штаташка цхьаькха кампани а йолаеннаяр. Из лелаьраш—Индира Гандена духьалара аьттехьара реакционни низаш. Из кампани йолаяра дола бахьан хилар Индира Гандя 1971 шера хиннача хоржамашка хоржача хана кегар юкъе бехкаш моттигаш хиннай аьнна дукха ха йоацаш аллахабадски судэ яь решени. Реакце цIура юкъевихьача аллахабадски судахочо хьакхайкадаьд, хоржамашта хьалхара митингаш вIашагIъеххача хана И. Ганде, премьер-министр ше хиларах пайда а эцаш, пачхьалкхен гIулакхаш тIара нах юкъейиза хиларах хоржамех хьахинцараш нийса дац аьнна.

1971 шера хиннача хоржамашка лохеча палатера кхаь дакъах ши дакъа хIана яханзар аьнна депутатски моттигаш яьхай Индийски къаман конгрессо. Хоржамашта хьалхарча документаш тIа белгалдоаккхар частни монополей низа лоазув оттаданза, ютташкарча къеча наьха духьа агоарни реформа йоаза, общество социальни нийсо ца хилар — кIезигагIа хургдола гIулакх данза дарг ца хилар. Дунен халкъашта юкъера арене Индийски къаман конгрессо хьакхайкадаьд ше машара, блокех дIа ца кхетара, Советски Союзаца, кхыча социалистически мехкашца, кортамукъа яьннача къонача пачхьалкхенашца доттагIал леладара политикана тIехьа хилар.

1971 шера денз дIаяхача хане кIезига толамаш даьхадац мехка индустриализаци ера. Инде экономически кортамукъален дард йолча пачхьалкхен сектора производство шеръяра даькъе. Правительства национализаци яь йоккхагIйолча частни банкашта, юкъарча страхованейа. кIоз боахача, цIаста вудай промышленноста, текстильна промышленноста цхьадолча даьчъа. Цу гIулакхаша хIама техай йоккхача капиталa.

Цунца цхьана белгалдаккха доагIа. Индена дукха экономически халонаш гIакхаьча хилар. Индира Ганде правительства прогрессивни эргалоношта реакцегахьара духьаленаш ийтай, хIанз а уатт. Аллахабадски суда решенех пайда эца а прогрессивни низашта духьалъотта а гIийртад аьттехьара низаш. Индира Гандех гIерташ къамальаш деш бар. Аьттехьарча партей, белгала аьлча «Джан сангх» яхача шовинистически парте оагIонгахьара бокъонца провокационни цIур юкъебехкаш тIахьехамаш доладелар Индира Ганди премьер-министраллара дIаккха яхаш. Реакце лидерех цхьанне Джайпракаш Нарайана кхыметтел эскарга а тIахьехам бир цо правительства приказаш кхоачаш ма дола, яхаш.

Индира Ганде белгалдаьккхачох, мехка вIашагIъеллай «шерра йоаржаяь лелаю заговор, шоай хурду демократи йохае гIерташ, демократена духьалара дьи-общинни уйлаш хьалхьет».

Цу дерригача хIамаша чIоагIагIа эгIаздигад индийски халкъ. Индира Ганде правительство шоаш хьаллоацаш хилар хьакхайкадаьд Индерча дуккхача политически общественни организацеша. Индийски къаман конгресс (ИНК) яхача доал деча парте барт эгIабелга шийн вIаштIехьлалар доггдоахаш яр реакци. Цхьабакъда цар лийрхIар кхоачаш хилацзар. Центральни правительства министраш юкъе а болаш йолча Центральни парламентски советон ИНК парламентски фракцеи Индира Гандена бизза тешам луш йола резолюци тIаийцар.

Инде эгтара тIехьагIа хинна событеш дунен тIа шерра гIоръяьннай. Нагахьа санна прогрессивни низаша Индира Ганде правительстваца шоай солидарность хилар хьакхайкадой, дунеа халкъашта юкъерча реакце Индерча аьттехьарча низий оагIув хьаллувц. Индийски реакци хьаллоацарех я Пекин а. Аллахабадски судо яьча решенешца дувзаденна къаьстта статья кепатеха араяьккхай Синьхуа агентства. Цу тIа пекински автораша ши духь доацаш хьакхайкаду, Инди прогрессивни эргалоний наькъа тIара яккха гIерташ дола аьттехьара низаш шоашта хьашт долаш хилар.

Белгалдоалаш да, маоистий гIулакхаш ультрааьттехьарча националистически низаша дика лоархIаш хилар. «Хьехам баларен политически низ тIабахьарен» даькъера маоистски методаш къоабальеш я белгала аьлча, «Джан сангх» яхача парте. Шийн оагIонгахьара пекински кепайоазоно а кастакаста кепадетташ арадоах цу парте органо «Мазерлендо» яздераш. Иззаморг я «Мазерленд» яхача газета хетар индийски общественноста хетар да яхаш йолча Синьхуа агентства тIеххьара статья а. Цхьабакъда «Джан сангха» яха орган санна долча газеташа цхьанна а тайпара хьахьокхац индийски халкъа хетар. Индийски халкъа дIахо бахьа гIерт Джавахарлал Нерус дIаболабаьи хIанз Индира Ганде правительства чакхбоахеш никъ.

КIиранна цкъаза арадувлача «Нью эйдж» яхача коммунистически парте газето белгалдоаккх, кортамукъа долаш даьхача шерашка карагIдьийнараш лорадара кхоачам баланза торонаши опыти Инде прогрессивни низий хилар.

Ю. ДАВЫДОВ,
(АПН).

ШТУТГАРТСКИ ПРОЦЕСС

ЮкъагIъяьнна ши кIира даьнначул тIехьагIа Штутгарта йистточа Штамхаймски набахта юха дIайолаеннай Баадера — Майнхофа группа «кертерчар» дош дувцаш йола процесс. Суда хьалхашка хьаэттая Андреас Баадер, Ульрика Майнхоф, Гудрун Энселин, Ян-Карл Распе.

32 шу даьнна Баадер, образовани, специальность, сеца хьадда моттиг йоацаш вола саг. 40 шу даьнна хьалха хинна журналистка Майнхоф, священника Энселина йоI (цун 35 шу даьнизд), 30 шу даьнна хьалха хинна социолог Распе бехке бу пхи саг верах, итташ болча наха дегIа хала човнаш ярах, цIераш еттарах, банкаш йовхарах, делхамаш дарах, автомашинаш лечкъаяр, законагIа доацаш герз леладар, хард каьхаташ леладар, кхыдараш санна дола дукха зуламаш дарах.

Цу процессаца дувзаденна саггота кхерамзлен гIулакхаш чакхдаьхад: лаьтап тIа я сигала а ха ду эзар гаргача полицейске, иштта цу гIулакхa оарцагIбаьхаб пограничникаш а «эскара къаьстта доакъош» а. хIаьта суда зале чу мел боагIача зрителаштеи журналисташтеи массе мете чухьож.

Процесс юкъагIъяккхара бахьан хиннад суде бараша шоай гадаккхийта хержа оттаваь кхо адвокат судо, царца цхьана дакъа лоацаш хинна хиларах дегабуам а бaь, деша юкъера дIаваккхар.

Суда заседанешка юхевиса «хержа оттаваь» виъ защитник (суде бараш) шоай хурдаь керда бахьанаш лаха гIерт процесс йIаьхъялийтар духьа, е «процессуальни нормаш телхаю», е бехке бераш «дика могаш бац» яхаш бахьанаш а доахаш. Уж хIанзле а дукхазза арабаьхаб аьлера. Официальни органашта хетачох, кхыметтел эггара кIезигагIа лоаце а цаI е цаIи ахи шу дIалоацаргдолеи хетаргахьа 15 миллион гарггача марка мах гIоргболеи процесс йIаьхъярца Баадереи цун группои догдоах мехка реакци чIоагIъяларга. Из бокъонца эггара реакционнегIа йола режим оттаяр «революционни хьал» оттадара йола предпосылка я яхаш йолча цар «теорега» хьежжа да. Цу гIулакхa лаьрхIа лелаеш я «боевой группаша» чакхйоаха еррига керда террористически акташ а цIий Iоухийташ лелаю провокацеш а. Цу цхьан хана ФРГ доазонел араьхa хьинаре гIулакхаш дIадоладаьт анархисташа (Париже Елисейски майдаш тIа хинна эккхам, Ниццерча «ФРГ консульстве хинна эккхам, Швецерча ФРГ посольствана террористически чухьалхар).

ХДС-еи ХСС-еи штаб-квартирашка кхы дикагIа дагадоха хIама доацаш, аьттехьарча оппозицеца селлара дика мегаш я цу тайпара тактика. Эггара аьттехьарча низий чIоагIагIа бола гIончий а хинна дIаэттаб анархистски провокатораш. Цхьа бахьан доацаш дац «Руде правона» хьалхашка этта хаттар: ХIара шера кхо миллион зулам даь а цу даькъе кхо эзар саг вувш а йола моттигаш хьагучайоахаш болча ФРГ полице 45 эзар болхлочо хIана мегадац гIех бале а кховзткъа террористах латта группа йохае?

Оппозице гIоаттаяьча «чурча кхерамзлен» проблемана гонпахьарча истоpe талгIи хIанз Iаткъа йолаеннай мехка правови институташта. «Шийн ерригa торонаш чакхъяллалца дIаяха декхарийла я правови пачхьалкхе анархически террора духьала лоаттабеча къовсаме яхаш девиз а йолаш, кертера граждански бокъонаш дикка эшаргйола законодательни хувцамаш делга дувцаш я бундестаг. Бакъда, цу тайпара кIом гIулакхаш чакхдаха оттадаро шоай набисатеми боабеогба» яхаш халданза дуц коалице дуккхача боккхийча политикашеи либеральни журналисташеи. ХIаьта а депутаташ хьажийта дIачуенай керда тайпа зуламаш делга, суде барашта чIоагIа режим оттаелга юкъедоаладеш, «дегабуам беча организацешка» полицейски аьхха чубеххара практика законагIа нийса а лаьрхIа чIоагIъеш йола проекташ.

Цхьабакъда эггара унзарагIа йола уйла дег чу йоссаю полицейски аппарат тIа-тIа дуккхагIа чIоагIъеши цун функцеш шеръеши хилар. ХIаьта Бонне кхыметтел цхьа бахьан а хIама гуча бIарга гуш да из: Поккхий парламентски дебаташ йолча деношка хIара гIа мел баьккхача мегте хьалхьекха пхьарсаш а долаш полицейскеш-автоматчикаш латт, сигала гIолла тата делла лелаш патрульни самолеташ хул, уличашка гIолла удаш доазон тIарча полице бронетранспортераш лел.

Уж дерригa хIамаш Iаткъ мехкарча дерригача политически хьала. Конституци лораеча ведомства 1974 шера кепатеха араяьккхача отчета тIа чурча мостагIчун когаметта дIаоттаяьй... Германски коммунистически парти. Цу цхьан ханна аьттехьара кхерам

Н. ПОРТУГАЛОВ,
АПН соб. корр.

Бонн.

ВАХАРА НИКЪ ХОРЖАЧОА

ТХО ДОЛЧА ДЕША ВЕНАР ДЕХКЕ ВАРГВАЦ

Вай мехка тIа-тIа дуккхагIа хул вычислительни центраш. Халкъа боахама дерригa доакъош хьедача счетни техникаца Iалашдеш латт. Вычислительни техникас доккха новкъостал ду Iилма - технически прогресс сихъяра. Цу гIулакха предприятешка, учрежденешка шерра торонаш хьайийллай «хьаькъал долча» машинаша.

Городашкеи районашкеи яьхкача информационно - вычислительни станцешта вычислительни центраштеи кадраш эш. Вай республике уж кийчъю тха техникумо (хьалха хиннача Грозненски статистически техникумо). Цо кийчбу учета механизаце техникаш. Из специальность йолча сага болх бе йиш я участка мастер, смена начальник, техник - проектировщик волаш промышленни предприятейи статистически управленейи машино - счетни станцешка, машиносчетни бюрона, машино - счетни станцева районий вычислительни центра кулгалдеш хила йиш я.

Цу отделене дешашбараша Iомаю экономика лардаш, тайп - тайпара счетно-клавишни, счетно - перфорационни машинаш, механизированни учета принципаш, счетно-клавишни счетно - перфорационни машиний конструкци, режим, эксплуатаци технологеи правилаш, ремонт яра технически условеш, вычислительни машиний электродвигателий устройство.

ХIаьта хоаш ма-дий хIанз дуккхача предприятешка вIалла човлахе йоаца вычислительни машинаш а ца тоъаш хилар. Из бахьан долаш кулгаца расчеташ еш экономисташа дукха ха йоаеш хилар. Цудухьа счетнии счетно - аналитически машинашта ремонт еш вола техник - электромеханик тахан чIоагIа эшаш саг ва.

Цу отделене деша багIарий 8 класс яьккхарий 3 шераи 10 беттаи, 10 класс яьккхарий 2 шераи 8 беттаи деша деза. 3 класс яьккха дешабаьхкараша техникум йистейоаккхаш юкъера специальни образовани хуольа. Техника - электромеханика болх бергба города е районни информационно - вычислительни станце керттера е воккхагIа вола механик, машино-счетни бюро е механизированни учета фабрика воккхагIа вола механик волаш.

Бухгалтерски учета отделене арахеи промышленни предприятей бухгалтераш. Цу отделене деша багIача наха кIоаргга Iомаю бухгалтерски учета теории практикеи, боахама балха анализ, учета вычислени механизацей техника, предприятешкара статистика, из вIаштIехьъяккхар, экономика, планировани, гIулакххацара корреспонденци, советски бокъон лардаш, политически экономи. Юкх отделене сашга цига а деша дIаийбу 8-и 10-и класс образовани йола нах. ХIаьта 8 класс яьккхараш а шоаш техникуме дешаш болча хана хьалъюз шоай юкъера образовани.

Из отделени йистеяьккха баьнараша болх беогба промышленни предприятешка, хIаьта иштта Госбанка отделенешка бухгалтераш, плановикаш, экономисташ болаш.

Техникуме дешара, творчески дегIаахара, културни салаIара мел эша хьалаш да. 1969 шера денз Грозне № 1 йолча микрорайонерча кердача здане я техникум. Цун я 600 сага йола дешара корпус, физика, химе, технически механика, черчене, электромеханика мел эшача оборудованеца, гойтара пособеца дика кийчъяь кабинеташ, дешара - производственни здани. Дешара еррига аудиторей гIар - тата хоздаргдоацаш тоаяь я. Цул совгIа техникуме я 260 сага йола дика кийчъяь общежити. Хьалхергйолаш я шийна чухь лувча бассейн хургйола спортивни комплекс. 220 саго цкъара Iохайна хIама юаргйола столови, производственни мастерскешта йола кхозза вIаштIара яь здани.

Техникуме я дешархой Iомабара йола 145 тайп-тайпара счетни машин.

Училище хьехаш ба лакхера образовани, йоккха балха опыт йола дуккха а преподавателаш.

Тха техникум йистеяьккха кагирхой болх беш ба вай мехка тайп-тайпарча минIингашка. Нанциев Казбек Хамзатович Ленинградски финансови институтa политэкономе преподаватель ва. Салтыханов Башир Баудинович. Эдисултанов Султан Любович Грозненски механаьтта института преподавателаш ба.

Дешархой творчески дегIабаххара мел эша хьалаш да техникуме. Техникуме болх беш я 24 предметни кружок, 600 совгIа вола дешархо юкъе а волаш.

Шоай мукъа йолча хана културни салаIара дешархошта дика торонаш я техникуме. Тхо долча болх беш я театральни самодеятельни коллектив. Тха я 100 совгIа сага дакъа а лоацаш художественни самодеятельность, электромузыкальни инструментий эстрадни оркестр.

Дукха еза тха дешархошта спорт. Болх беш я волейбола, баскетбола, ейгача атлетика, истола тIарча тенниса, шахматий, шашкай секцеш.

Тха техникуме дешавенар дехке варгвац. Дика специалист а хинна араволгва из.

Н. САРКИСОВА,
Грозненски учета механизаце техникума директор.

ГИПЕРТОНИЧЕСКИ ЛАЗАР

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

Гипертонически лазара керттера белгало я дуккхагIа йолча хана цIий давлени оалаш йола пхьнашкара давлени. Тайп-тайпарча бахьанех хила йиш йолаш да цIи давлене боарам хувцабалар. Масала, гипертони гучайбал жамараштеи чурча секреце железаштеи цхьадола лазараш хилча. Цхьабакъда уйахоех дуккхагIа барашта (85—90 процент) цун бахьан да гипертонически лазар оалаш дола къаьстта шийн тайпара лазар кхетар.

Цу халачеи каст-каста хулчеи лазара маIан дашха гIеоташ дукха къахьийгад советски Iилмахоша Г. Ф. Ланга, А. Л. Мясникова, кхычар.

Гипертонически лазар лоархIа мегаргйолаш да цIийн давлени лакхъяргеи миаш вIашкаоттаргеи кхоачавеш дола шийн тайпара садаар. Миашта чухьарча мукъача моттига шорал нийсъю ше а керта хьаь пордон тIахьожама кIаллаттача пхьнаш леладу центр оалаш йолчо.

Шийн давлени унахцIенача наьха а кIезиг-дукха хувцалу тайп-тайпарча хьалашка. Масала, лакхлу из цхьа хIяма халахийтача, физически низ сов чIоагIа тIабахийтача е шийлача метте ха яьккхача. Цхьабакъда тIехьагIа цу сага эша боарамга кхоачаш юха лох-м лу из.

ХIаьта цхьаболча наьха цу лакхе дийцача хьалашка цIийн давлени ай а лу, дIахо лакха а латт. Вахара хьалаш лер тIа доацаш хилча уж нах, давлени гIаьххьа ярел хьалхагIа, цамогаш хила тарлу гипертонически лазарах.

КIезиг - кIезига луш, чIоагIлу гипертонически лазар. Шийн давлени юххьаця башха чIоагIа а массаза лакха латташ а хилац, сатийнача хьалашка шийн боарам тIа йоагIа из. ДIахо йодача хана давлени тIа-тIа лакхлу, хIаьта лакхъенна цо йоаха ханаш йIаьхлу. бокъонца лакхача боарам тIа а яьнна из чIоагIъенна сацалца.

Цхьабакъда саг верзилга давлени боарам тIа оттарал дуккхагIа организм цу кердача хьалашца таръяларах, цхьайола миаш вIашкаотта гIерташ хилар хьалхагIа гучадаларах, атеросклероз дегIаахара сухалах тийша да.

Гипертонически лазар кхийтача тIа-тIа дуккхагIа готлуш вIашкайоагIа цIий лела миаш. Миаш готъелча вIийн хийцца лелалац, хIаьта дегага болх чIоагIагIа байтача мара цунна никъ мукъа а балац. Дего болх геттара чIоагIа беш хилча дега пхьнаш сов — гипертрофи хул цунна.

Гипертонически лазар кхийттача сага из ца холуш дукха ха яккха тарлу. ТIаккха кIезиг - кIезига холуш гучадувла долалу дегIа гIоарал дов, кIаьдвалар, цкъаза керта чу, лергашка тата хул, сомавальнача хана керта безлу. Керта массаза а хулаш дола лазараш лоархIаш да еррига керта лаза ца а боаккхаш. къаьстакъаьста моттигаш лазаюлаш хилча: пхьукIоаг, лерга йовхаш, хьажаюкъ, бIарга тIеххаш.

ДIахо йодача хана е дега миаш, е хьоа, е жамараш лозалеш хила тарлу лазар. Лазар хьаь миашта кхийттача хана гипертонически кризаш хул — хоота бIогора ухаш, дог керчадеш, Iеттадеш, сакхетам чура воалаш геттара чIоагIа кота лазабул. Жамарех лазар кхийттача хана цIий давлени геттара лакха а цу боарамел кхы лох ца луш а хул.

Гипертонически лазар — геттара во лазар да, цхьабакъда из лазар дегIаахара механизмо ше а халахетарехи лаьтIъе йиш йолча миашкарча напряженехи латтача цун бахьано а хьахьокх из юхатоха а, хIаьта долче, геттара дарба де а йиш йолаш хилар.

Гипертонически лазара проблеме къаьстта лоархIаме я социальни фактор. Дика хоаш да, из лазар Сийлахь - боккхача Даймехка тIема хана, масала, блокадана юкъеерзаяь хиннача Ленинграде, нах Iалаьмате чIоагIа сахьувзалечеи организм геттара чIоагIа тишъеннача хьалашка баьхкача хана шерра даьржа хинна хилар.

Цунах гуш да, гипертонически лазар ца кхетийтарал кхийтача дIадаккхаран дукха мероприятеш чакхъяханза ярг ца хилар.

Гипертонически лазар ца хилийтара вай мехка Iалаьмате боккхача лоархIаме я къахьегамхой вахара боарам лакхбара, бытовой чуIеча моттигийи хьалаш тоадара, къахьегареи хIара шера хан-ханнахьа салаIареи бокъо Iалашъяра паччахьалкхено чакхйоаха мероприятеш, санаторейи салоIача цIерий шерра сеть.

Боккхача лоархIаме да аварча гIар-татаца къовсам лоаттабара чакхдоаха гIулакхаш. Шеко йоацаш пайдана да къахьегам — кертацеи маьженашцеи бу болх каст-каста хуаш лелабе йиш хулийташ йола физкультурей спорти шерра йоаржаяр.

Дега Iаткъаш дола хIамаш гипертони дегIайоалаю керттера бахьан хиларах тарoa, унахо чуволча дезале ма - могга дуккхагIа сатем хилийта беза. Лоро хьалха мел даьккха хIама хIара денна бокъонца кхоачаше деза. Кхачанна а, кхы мел долча хIамашта санна, боарами бустами хила беза.

Гипертонически лазар долча сага Iалаьмате зене да гIаьли увзари корта бохо маларaш мелари.

Цу гIулакха физиологически боарамга кхачча юхаоза еза Iочумела коачал (денна бийсанна 1—1,5 литрал тIех хургйоацаш), деган жамараштеи сов низ тIа ца бахийтар духьа бIарччача денна из цхьатарраоча боараме екъа а скъаш.

Корта лазаш хилча Iуйрийна сомаваьнача хана кертагахьара менги хьалъайбе могабу керта чура цIий сеца ца латтийтар духьа. Иштта сов шел ца валеи вIоах ца валеи хьажа а веза. Пайдана да сатийна волавенна лелар.

Гипертонически лазара дарба дара гIулакха укх тIеххьарча шерашка доккхий толамаш даьхад. цIий давлени лохъеш йола дукха молхаш кораьй, цхьабакъда уж лоро хьахажа еза унахочун башхалонаши лазара боарами теркал а беш.

Цу лазара дарба деча хана тешаме толам боал пронзводни раувольфи — Инде тIайоалаш йола буц юкъейоалаяра. Раувольфех яь молхаш шерра пайда эцаш я дерригача дунен тIа.

Виталий КАРЕТНЫЙ,
медицински Iилмай кандидат.

(АПН).

15 июле космосе цхьана е лаьхIача советски - американски эксперимента еш йола кийчолла. Оборудовани кийчъерца, лаьттан тIаре персонала деррига графикага хьежжа лаа. Шаккхе а космически кема космодроме дийна, хIаьта цар экипажаш юххьера тренировкаш еш я.

СУРТА ТIА: дукха ха йоацаш Хьюстоне тренировкаш еш хинна американски космонавт Д. Слейтони советски космонавт В. Кубасови.

ТАСС фотохроника.

СПОРТ

Укх деношка Грозне, «Динамо» стадионе хилар «Кьардига бургац» яхача клуба приз яккхара йола футболах ловзара республикански яхьаш. Цига дакъа лоацаш хиннача МагIалбика, Грозне, Карабулака берий командашта юкъе котъяьлар Карабулакера зIамагIа долча берий команда, доккхагIдолча берий Шаьлара команда.

Уж командаш Россе къулбехьеи зональни яхьашка дакъа лаца гIоргья — доккхагIча берий яр Орджоникидзеи зIамагIча берий яр Астраханеи.

* * *

Футболах ловзара финальни матч хилар автотранспортникийи машиннаькъахойи «Спартаки» «Локомотиви» яхача командашта юкъе. ЦаI шоллагIчул кот ца йоалаш 90 минута дика лайзар уж. ТIаккха судахочо Х. Данилова кхы ши тайм ейтар царга хIараяр 15 минута йолаш. ХIаьта а кот ца боалаши ца эшаши чакхдаьлар ловзар. Бакъда кубок «Спартако» яьккхар. Цун тренер ва СССР спорта мастер Б. Д. Каюшников.

* * *

Республике хьалхара моттиг яккхара чемпионата юкъе дакъа лоацаш футболах лайзар Аргунски гIишлошъеча комбината «Вайнах» яха командеи Нохч - ГIалгIай паччахьалкхеи университета студентий командеи. Студенташ эшабир 1974 шера чемпионаша — аргунцаша, счет 2:1 йолаш.

Чакхъяьннача бархI туре 16 очко яьккхай «Вайнах» командас.

Т. ГАТИЕВ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 июль
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрайнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Оаш даьча дехарах, бераш». 10.15 — «Вай Пушкин». 11.15 — «Новкъост илли» яха музыкальни эстафета. Тбилиссера передача. 14.30 — Передачай программа. 14.35 — Документальни фильмай программа. 15.10 — В. Вишневский. «Оптимистически трагеди». Литературах йола передача. 15.55 — Босбола телевидени. «Тюльпан» яха телевизионни музыкальни фильм. 16.25 — «Iилма — тахан». Ленинградера передача. 16.55 — «ЗIамига кIаьнк биъьан долаш хинна доккхий гIулакхаш» яха бераштa дола художественни фильм. 18.00 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — Идеологически балха практикацара. Ялат чуэцаш латтача хана партийни организаци. 18.30 — «Цхьа зулам гучадаккхарах йола хроника» яхача документальни фильма премьера. 19.45 — «ДоттагIлена ба вай низ». Iилмай белхлочун Межидова выступлени (нохчий меттала). 19.55—Документальни фильм. 20.05 — 510 эзар тонн ялат чудаьа тIехьа. 20.15 — Босбола телевидени. «Бетта кхера» яхача телевизионни дуккхача серийни художественни фильма премьера (Англи). 4-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30—Босбола телевидени. «Дмитрий Шостакович» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 22.30 — Босбола телевидени. Спортивни программа. Пистеьлча — кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — Юртбоахама зинеи экран. «Комсашта Iуналдеш керттера агротехнически бокъонаш юкъеозар» яха документальни фильм. 18.50 — «Лоамаш Iуйре» яхача альманаха оагIонаштIа гIолла (гIалгIай меттала). 19.05 — Мультфильм. 19.15 — Фильм-концерт. 19.45 — Босбола телевидени. «Дунен халкъий творчество».

4 июль
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрайнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Хьона къонах». 10.10 — Босбола телевидени «Дмитрий Шостакович» яха телевизионни документальни фильм. 11.10 — Босбола телевидени. Украински телевиденеи радиои концертно - эстрадни оркестра выступлени. Киевера передача. 14.25 — Передачай программа. 14.30 — «Хьогаенначул тIехьагIа зих къурд бир» яха телевизионни документальни фильм. 15.20 — Босбола телевидени. Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. 15.50 — Дош да Iилмахочунна. Социалистически Къахьегама Турпала академика Корпиеке выступлени. 16.05 — «Эрсий мотт». 16.50 — «Доктор Айболит» яха бераштa дола художественни фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени «Самукъане ногаш». 18.30 — Спортивни программа. 19.25 — Босбола телевидени. «Тхо Байкало-Амурски машинникъ бугдаш дераха». 19.55 — «Ялат чуэцилга сиха дIахьо». КПСС Ачхой-Мартановски райкома секретара Бажаева выступлени. 20.05 — Идеологически балха практикацара. Ялат чуэцача деношка. 20.15 — «Бетта кхера» яхача телевизионни дуккхача серийни художественни фильма премьера (Англи). 5-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Дошо Орфей» яхача эстрадни иллей дунен халкъашта юкъера II-гIа фестиваль. Болгарера передача. Пистеьлча — кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — А. Ведзижев. С. Чахкиев. Нурадилова цIерах долча республикански драматически театра «Васкет» яха спектакль (нохчий меттала). 18.30 — Документальни фильм. 18.40 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Хоамаш, реклама. 19.05 — Шоана, бераш. 19.15 — КПСС XXV-ча съезда толамашна вакъагIоргла вай. Ленина цIерах йола грозненски механьттанаккхдоахача завода коллектив. 19.25 — Ялат чуэцаш къалха латтараштa дола концерт (нохчий меттала). 19.55 — КIиран панорама.

РАДИО

3 июль

6.30 — Юртара вахар. Ачхой-Мартановски района балцадаараш леладераш болча (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Халкъа ашараш (гIалгIай меттала). 9.00 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала). 9.20 — Ялат чуэцача хана партийни тоуппа (эрсий меттала). 9.35 — Ашараш. 9.45 — «КПСС XXV-ча съезда вай хьинар дола къахьегам ба» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.00 — Къона тIехье (нохчий меттала). 16.15 — Ключарев. Поволжьи халкъий иллей темах йола сюита (эрсий меттала). 16.30 — «Ялат лоладара тIехьа къовсам лоаттабеча коммунисташ» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.45 — «ДоттагIлено толамаш дебаду» яха передача. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувашлуш мархаш я, йоачаш а йоацаш. Малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилей фегара температура республике 29—34, Грозне 32—34 градус йовхал йолаш хила тарлу. Кхоана кIезиг-дукха мархаш а йолаш, къулба-малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилей фегара температура бийсанна 18—23, дийнахьа 30—35 градус йовхал йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бекхо кхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46: промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен деношка.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры— 3-61-46: отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 4547.